

Uchwała Nr LV/1307/2018
Rady Miasta Rzeszowa
z dnia 27 lutego 2018 roku

w sprawie przyjęcia Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2018 - 2020.

Na podstawie art. 18 ust 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2017 r., poz. 1875 z późn. zm.), art. 12 pkt 11, art. 4 ust.1 pkt 3a, art. 91, art. 92 ust 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2017 r., poz. 1868), art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r., poz. 697 z późn. zm.)

Rada Miasta Rzeszowa
uchwala, co następuje:

§ 1

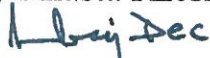
Przyjmuje się Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2018 - 2020 dla miasta Rzeszowa, w brzmieniu określonym w załączniku do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Rzeszowa.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący
Rady Miasta Rzeszowa

Andrzej Dec

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, do zadań własnych powiatu należy opracowanie i realizacja 3 - letnich powiatowych programów rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych.

Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2018 - 2020 stanowi podstawę do efektywnego rozwoju różnorodnych form pieczy zastępczej, jego opracowanie stało się konieczne z uwagi na fakt, że poprzedni Program obejmował lata 2015 - 2017.

Przyjęcie aktualnego Programu zapewni ciągłość w systematycznym wspieraniu i rozwoju pieczy zastępczej rodzinnej i instytucjonalnej, ze szczególnym uwzględnieniem pieczy rodzinnej jest uzasadnione.

Załącznik do uchwały
Nr LV/1307/2018
Rady Miasta Rzeszowa
z dnia 27 lutego 2018 r.

POWIATOWY PROGRAM ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ NA LATA 2018 - 2020

Rzeszów 2018 r.

Spis treści

Wstęp.....	3
2. Charakterystyka miasta Rzeszowa.	3
3. Podstawy prawne „Powiatowego programu... ”.	4
4. Diagnoza systemu pieczy zastępczej w mieście Rzeszowie.	5
4.1. Charakterystyka rodzinnych form pieczy zastępczej.	5
4.2. Charakterystyka instytucjonalnych form pieczy zastępczej.....	10
4.4. Przysposobienie.....	17
5. Analiza SWOT systemu pieczy zastępczej.	22
6. Zasoby Miasta Rzeszowa w zakresie pieczy zastępczej.	24
6.1. Działania podejmowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej – Organizatora pieczy zastępczej na rzecz rodzin zastępczych funkcjonujących na terenie miasta Rzeszowa.	24
6.1.1. Zespół do Spraw Rodzinnej Pieczy Zastępczej oraz Instytucjonalnej Pomocy Dziecku.	24
6.1.2. Ośrodek Poradnictwa Specjalistycznego i Interwencji Kryzysowej.	28
6.1.3. Sekcja do Spraw Pieczy Zastępczej i Wsparcia Osób Usamodzielnianych	29
6.1.4. Zespół do Spraw Asysty Rodzinnej.	31
6.2. Działania podejmowane przez placówki opiekuńczo wychowawcze funkcjonujące na terenie Rzeszowa na rzecz przebywających w nich wychowanków.	34
6.2.1. Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza im. dr. Henryka Hanasiewicza.	34
6.2.2. Centrum Administracyjne do Obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych: Dom dla Dzieci „MIESZKO”, Dom dla Dzieci „DOBRAWA”.....	35
7. Potrzeby Miasta Rzeszowa w zakresie pieczy zastępczej.....	36
8. Cel główny i cele szczegółowe „Powiatowego programu... ”.....	37
9. Realizatorzy „Powiatowego programu... ”.	43
10. Źródła finansowania.....	43
11. Ewaluacja i monitoring realizacji „Powiatowego programu... ”.	43

Wstęp

„Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej na lata 2018 – 2020” został opracowany na podstawie zapisów ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r., poz. 697 z późn. zm.). Zgodnie z art. 180 pkt 1 tej ustawy do zadań własnych powiatu należy opracowywanie i realizacja trzyletnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej.

Zadania powiatu wynikające z zapisów ww. ustawy na terenie miasta Rzeszów realizuje Zespół do Spraw Rodzinnej Pieczy Zastępczej oraz Instytucjonalnej Pomocy Dziecku, Zespół do Spraw Asysty Rodzinnej, Ośrodek Poradnictwa Specjalistycznego i Interwencji Kryzysowej, Sekcja do Spraw Pieczy Zastępczej i Wsparcia Osób Usamodzielnianych oraz Rejony opiekuńcze pracowników socjalnych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej – Organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

W celu wdrożenia działań wynikających z założeń ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej Zespół do Spraw Rodzinnej Pieczy Zastępczej oraz Instytucjonalnej Pomocy Dziecku Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rzeszowie opracował „Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej na lata 2018 - 2020”, który jest kontynuacją poprzedniego programu i wskazuje kierunki rozwoju pieczy zastępczej w powiecie Miasto Rzeszów.

„Powiatowy program...” obejmuje następujące zagadnienia:

- I. Diagnoza systemu pieczy zastępczej na terenie Miasta Rzeszowa;
- II. Zasoby i potrzeby Miasta Rzeszowa w zakresie pieczy zastępczej;
- III. Cel główny, cele szczegółowe oraz kierunki rozwoju pieczy zastępczej na terenie Miasta Rzeszowa;
- IV. Ewaluacja i monitoring programu mające na celu dokonanie oceny skuteczności realizowanych działań.

„Powiatowy program...” opisuje zakres podejmowanych działań mających na celu wzmocnienie systemu pieczy zastępczej, stworzenie dzieciom potrzebującym dobrej opieki w warunkach poza rodziną generacyjną. Ponadto wskazuje standardy świadczonej pomocy i wsparcia dzieciom i rodzinom oraz poziom współpracy pomiędzy podmiotami.

2. Charakterystyka miasta Rzeszowa.

Rzeszów jest stolicą utworzonego w 1999 roku województwa podkarpackiego oraz centrum Rzeszowskiego Obszaru Metropolitalnego. Rzeszów – miasto na prawach powiatu – zajmuje powierzchnię 120,4 km², jest podzielony na 30 osiedli, liczy 189 214 mieszkańców (stan na 21.11.2017 r.).

Stanowi centrum ekonomiczne, akademickie, kulturalne i rekreacyjne południowo-wschodniej Polski. Pełni funkcję ważnego ośrodka przemysłu lotniczego, informatycznego, chemicznego i budowlanego, a także produkcji sprzętu domowego, odzieży i farmaceutyków.

Atutem Rzeszowa jest Międzynarodowy Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka, dysponujący drugim pod względem długości w Polsce pasem startowym.

W mieście działa ponad 26 tysięcy przedsiębiorstw, obsługiwanych przez ponad 800 instytucji finansowych i okołobiznesowych. W celu stworzenia dogodnych warunków

do prowadzenia działalności gospodarczej w Rzeszowie została utworzona Specjalna Strefa Ekonomiczna Rzeszów-Dworzysko.

Celem podnoszenia konkurencyjności rzeszowskiej i podkarpackiej gospodarki oraz wdrażania innowacyjnych rozwiązań technologicznych utworzony został również Podkarpacki Park Naukowo-Technologiczny AEROPOLIS, a w jego ramach Inkubator Technologiczny, którego zadaniem jest tworzenie miejsc do prowadzenia działalności gospodarczej dla małych i średnich przedsiębiorstw, ze szczególnym uwzględnieniem nowoczesnych technologii.

W mieście znajdują się dwie państwowe uczelnie wyższe – Uniwersytet Rzeszowski i Politechnika Rzeszowska oraz kilka prywatnych, m. in.: Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania, Wyższa Szkoła Administracji. Studiują na nich około 50 tys. studentów. Według ostatnich badań Eurostatu Rzeszów jest liderem w Europie pod względem liczby studentów przypadającej na 1000 mieszkańców. Uniwersytet Rzeszowski oferuje innowacyjne kierunki kształcenia, m.in. w Centrum Innowacji i Transferu Wiedzy Techniczno-Przyrodniczej oraz w Centrum Mikroelektroniki i Nanotechnologii. W 2015 roku na Wydziale Medycznym Uniwersytetu uruchomiono kierunek lekarski.

Rzeszów bogaty jest w liczne placówki kulturalne – kina, teatry, galerie sztuki i fotografii, domy kultury, muzea. W mieście działa 9 teatrów publicznych i prywatnych m.in. teatr Maska. W mieście i okolicy odbywają się imprezy kulturalne i sportowe, z których wiele ma charakter międzynarodowy. Szczególną renomę zyskały m.in.: Światowy Festiwal Polonijnych Zespołów Folklorystycznych (odbywający się od 1969 roku co trzy lata), Międzynarodowy Festiwal Piosenki Carpathia, Festiwal Muzyczny w Łańcucie organizowany przez Filharmonię Podkarpacką. Estrada Rzeszowska jest organizatorem Europejskiego Stadionu Kultury, realizowanego w ostatnich latach w ramach projektu Wschód Kultury, prezentującego kulturę wschodniego pogranicza.

W sierpniu 2017 roku Rzeszów został uznany za najbardziej bezpieczne miasto wśród 100 polskich miast. Obecnie Rzeszów stopniowo powiększa swój obszar i dynamicznie się rozwija.

3. Podstawy prawne „Powiatowego programu...”.

Działania w zakresie rozwoju pieczy zastępczej realizowane są w oparciu o następujące akty prawne:

- 1) Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 2009 r. Nr 114 poz. 946).
- 2) Konwencję o Prawach Dziecka (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 z póź. zm.).
- 3) Ustawę z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy (Dz. U. z 2017 r. poz. 682 t.j.).
- 4) Ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 t.j.).
- 5) Ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 z późn. zm.).

- 6) Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 grudnia 2011 r. w sprawie szkoleń dla kandydatów do sprawowania pieczy zastępczej (Dz. U. z 2011 r. Nr 274 poz. 1620).
- 7) Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej (Dz. U. z 2011 r. Nr 292 poz. 1720).

4. Diagnoza systemu pieczy zastępczej w mieście Rzeszowie.

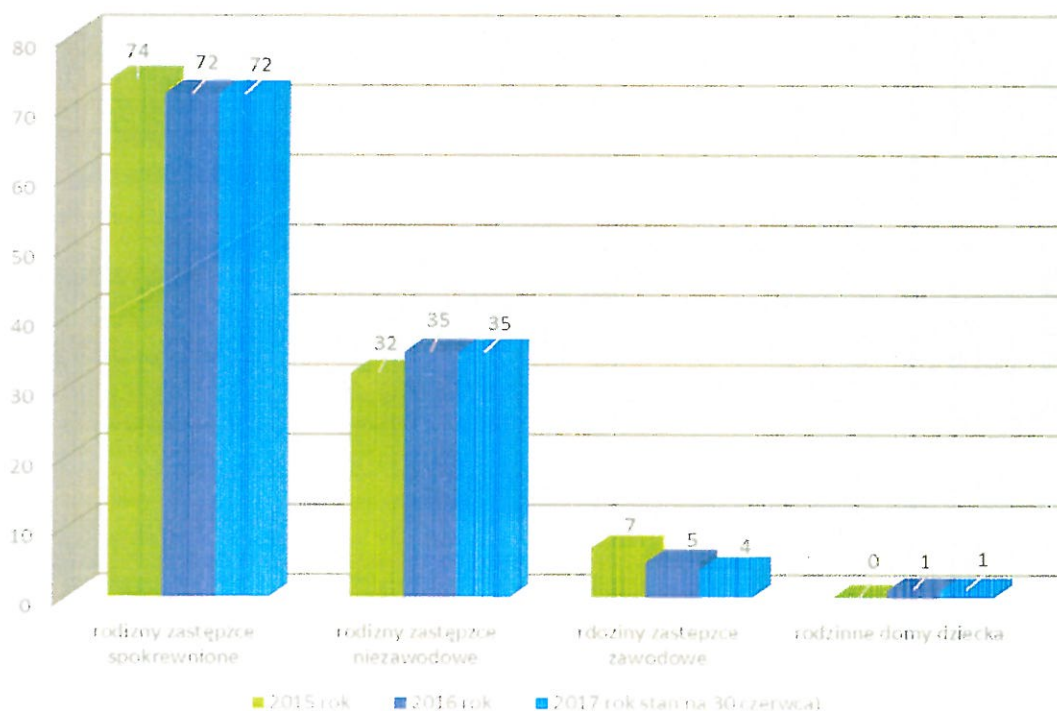
4.1. Charakterystyka rodzinnych form pieczy zastępczej.

Na terenie Rzeszowa na dzień 30 czerwca 2017 roku funkcjonowało 111 rodzin zastępczych oraz jeden rodzinny dom dziecka, w których przebywało łącznie 151 dzieci. Na rodzinną pieczę zastępczą składają się różne formy opieki nad dzieckiem, funkcjonują rodziny zastępcze spokrewnione, niezawodowe, zawodowe oraz od 2016 roku jeden rodzinny dom dziecka.

Z roku na rok obserwuje się spadek kandydatów chętnych do prowadzenia rodzinnych form pieczy zastępczej. W 2015 roku chęć utworzenia rodziny zastępczej zadeklarowało łącznie 22 rodziny, z których 13 zostało zakwalifikowanych pozytywnie, w 2016 roku – 13 rodzin, w tym pozytywnie zakwalifikowanych 10, a w pierwszej połowie 2017 roku – 11 rodzin, w tym pozytywnie zakwalifikowanych 8.

Na terenie Rzeszowa w latach 2015 – 2017 funkcjonowały następujące typy rodzin zastępczych:

Wykres 1. Typy rodzin zastępczych (w latach 2015 - 2017).

Źródło: opracowanie własne

Z przedstawionych danych wynika, że na terenie Rzeszowa przeważającą liczbę stanowią rodziny zastępcze spokrewnione: w roku 2015 było ich 74, w 2016 i 2017 po 72. Obserwuje się spadek liczby rodzin zastępczych zawodowych. W roku 2015 było ich 7, a w 2017 zaledwie 4. W 2016 r. jedna rodzina zastępcza zawodowa zrezygnowała z podpisania kolejnej umowy, natomiast jedna złożyła wniosek i została przekwalifikowana na rodzinny dom dziecka. W roku 2017 jedna rodzina zastępcza zawodowa została rozwiązana, ponieważ nie spełniała wymogów wynikających z zapisów ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Dokonując analizy sytuacji rodzin zastępczych z terenu Rzeszowa należy zwrócić uwagę na kilka zmiennych, takich jak: stopień pokrewieństwa rodziców zastępczych z dziećmi, liczba i wiek dzieci umieszczonych w tych rodzinach oraz przyczyny ich umieszczenia, a także wiek rodziców zastępczych.

Tabela 1. Liczba nowo utworzonych rodzin zastępczych w latach 2015 -2017.

Typy rodzin zastępczych		Liczba rodzin		
		2015 rok	2016 rok	2017 rok (stan na 30 czerwca)
spokrewnione	z jednym przyjętym dzieckiem	4	2	0
	z dwójką przyjętych dzieci	3	1	2
	z trójką i więcej przyjętych dzieci	0	1	1
niezawodowe	z jednym przyjętym dzieckiem	1	3	1
	z dwójką przyjętych dzieci	1	2	1
	z trójką i więcej przyjętych dzieci	0	0	0
zawodowe	z jednym przyjętym dzieckiem	1	0	0
rodzinny dom dziecka		0	1	0
Suma		10	10	5

Źródło: opracowanie własne

Tabela 2. Stopień pokrewieństwa rodziców zastępczych z dzieckiem.

Stopień pokrewieństwa rodziców zastępczych z dzieckiem	Liczba rodzin		
	2015 rok	2016 rok	2017 rok (stan na 30 czerwca)
dziadkowie	61	62	62
rodzeństwo	13	10	10
dalsi krewni	15	18	18
osoby niespokrewnione	24	23	22
Suma	113	113	112

Źródło: opracowanie własne

Z analizy dokumentacji wynika, że w 2015 roku wśród nowo utworzonych rodzin zastępczych 6 z nich to dziadkowie, w 1 przypadku rodziną zastępczą została siostra

a w 3 osoby niespokrewnione. W 2016 roku w 4 przypadkach byli to dziadkowie, w 4 wujostwo, 1 rodzina zawodowa została przekwalifikowana na niezawodową i 1 zmieniła formę pieczy na rodzinny dom dziecka. W roku 2017 wśród nowo utworzonych rodzin zastępczych 3 z nich to dziadkowie, 1 niespokrewniona i 1 ciocia.

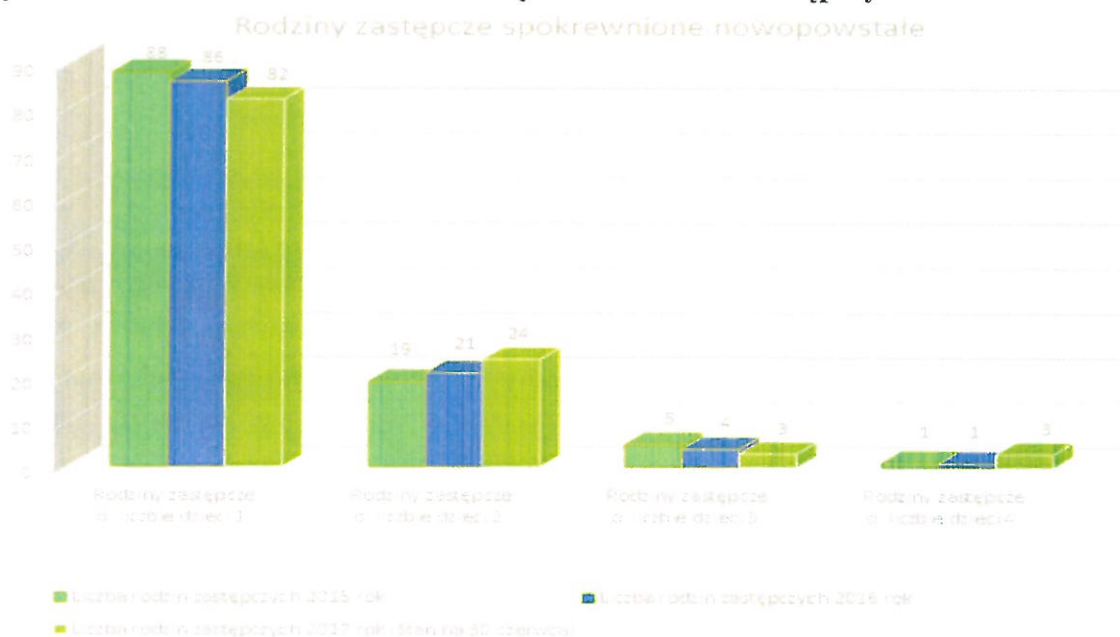
Tabela 3. Liczba rozwiązanych rodzin zastępczych w latach 2015 -2017

Typy rodzin zastępczych		Liczba rodzin		
		2015 rok	2016 rok	2017 rok (stan na 30 czerwca)
spokrewnione	z jednym przyjętym dzieckiem	7	7	2
	z dwójką przyjętych dzieci	4	0	1
	z trójką i więcej przyjętych dzieci	0	0	0
niezawodowe	z jednym przyjętym dzieckiem	6	0	2
	z dwójką przyjętych dzieci	0	0	0
	z trójką i więcej przyjętych dzieci	0	0	0
zawodowa	bez dzieci	0	1	0
	z jednym przyjętym dzieckiem	0	0	0
	z dwójką przyjętych dzieci	0	1	0
	z 3 dzieci i więcej	0	1	0
Suma		17	10	5

Źródło: opracowanie własne

Wykres zamieszczony poniżej prezentuje liczbę dzieci pozostających pod opieką rodziców zastępczych z uwzględnieniem liczby dzieci w rodzinie.

Wykres 2. Liczebność dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych

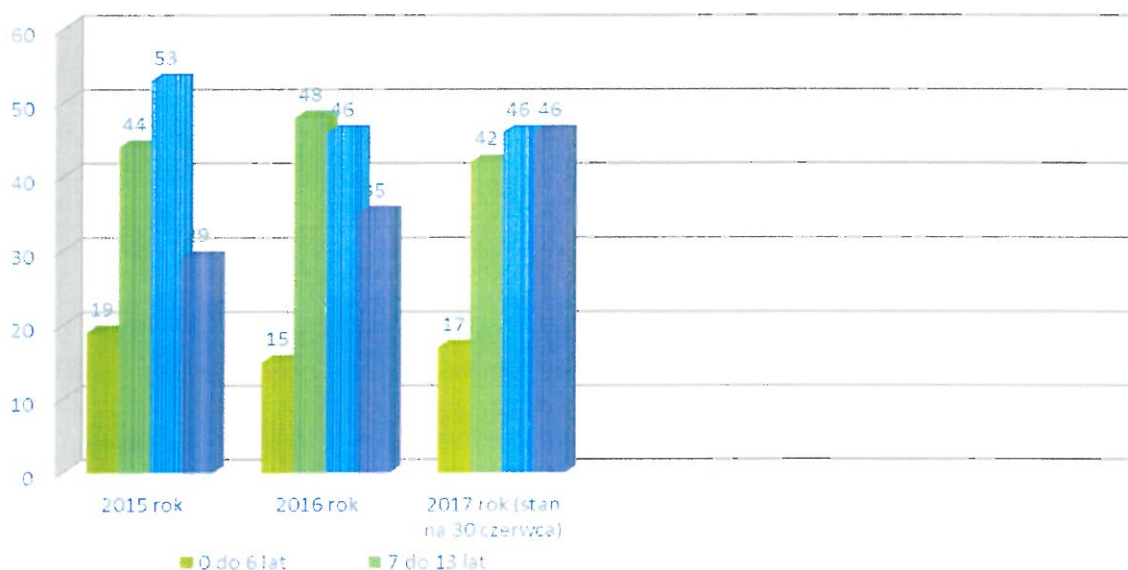

Źródło: opracowanie własne

Z przedstawionych danych wynika, że większość rodzin zastępczych sprawuje opiekę nad 1 dzieckiem, w 2015 roku funkcjonowało 82 takie rodziny w 2016 roku 86, a w pierwszej połowie roku 2017 - 88 rodzin. W latach 2015 i 2016 tylko w jednym przypadku w rodzinie zastępczej było umieszczonych 4 dzieci. W roku 2017 po 4 dzieci umieszczonych było w 2 rodzinach zastępczych oraz w rodzinnym domu dziecka.

Ważne znaczenie w opiece nad dzieckiem wychowywanym w pieczy zastępczej, ma wiek wychowanków. Poniższy wykres przedstawia wiek dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.

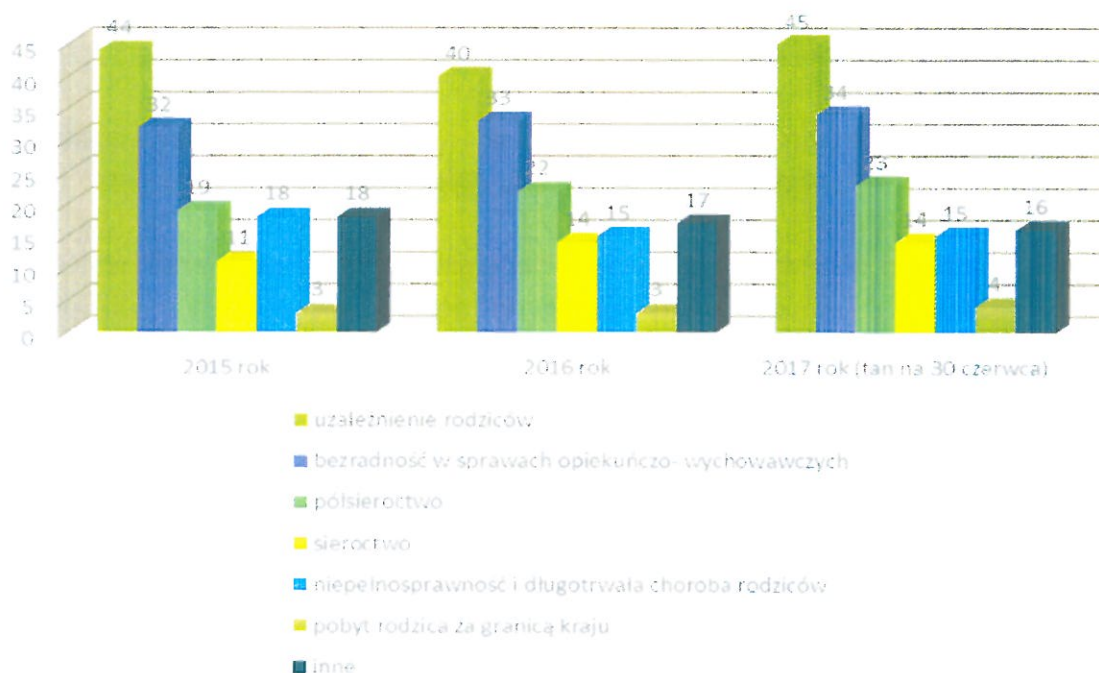
Wykres 3. Liczba oraz wiek dzieci przebywających w rodzinach zastępczych (w latach 2015 - 2017)

Źródło: opracowanie własne

Z powyższego wykresu, wynika, że w roku 2015 najliczniejszą grupę stanowiły dzieci w wieku od 14 do 17 lat. Najmniej liczną od niemowlaka do 6 roku życia. W 2016 roku najwięcej w rodzinach zastępczych było dzieci w wieku od 7 roku życia do 13. Należy również zwrócić uwagę na fakt, że coraz większą grupę stanowią pełnoletni wychowankowie, którzy po uzyskaniu 18 lat wyrazili chęć pozostania w rodzinie zastępczej na czas kontynuowania nauki. W roku 2017 takich wychowanków było 46.

Wykres 4. Najczęstsze przyczyny umieszczania dzieci w rodzinach zastępczych na terenie miasta Rzeszowa

Źródło: opracowanie własne

Z zebranych informacji wynika, że uzależnienie rodziców od alkoholu jest najczęstszą przyczyną umieszczania dzieci w pieczy zastępczej. Kolejną grupą dzieci, to dzieci umieszczone w rodzinach zastępczych z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Nieliczna grupa dzieci jest umieszczona poza rodziną generacyjną z powodu wyjazdu rodziców za granicę kraju – 3 przypadki w latach 2015, 2016 oraz 4 w 2017 roku. Warto zauważyć, że w latach wcześniejszych, od 2012 roku uzależnienie rodziców od alkoholu oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych również stanowiły najczęstsze przyczyny umieszczania dzieci w pieczy zastępczej.

Dokonując analizy rodzin zastępczych, ważnym wydaje się uwzględnienie wieku rodziców zastępczych.

Tabela 4. Wiek rodziców zastępczych

Wiek rodziców zastępczych	2015 rok	2016 rok	2017 rok (stan na 30 czerwca)
do 21 roku życia	2	0	0
22 - 30	17	13	8
31- 40	7	17	17
41 - 50	19	12	14
51 - 60	37	36	34
61 – 70	24	26	28
71 i więcej	7	9	11

Źródło: opracowanie własne

Z zebranych danych wynika, że w minionych latach największą grupę stanowili rodzice zastępczy w przedziale wiekowym od 51 do 60 lat.

4.2. Charakterystyka instytucjonalnych form pieczy zastępczej.

Organizator rodzinnej pieczy zastępczej podejmuje szereg działań zmierzających do stworzenia takiego systemu pieczy zastępczej, który zapewni dzieciom potrzebującym wsparcia odpowiednią liczbę miejsc w pierwszej kolejności w rodzinnych formach pieczy zastępczej, w drugiej w instytucjonalnych. W przypadku braku możliwości umieszczenia dzieci w rodzinnych formach pieczy zastępczej zostają one kierowane do placówek opiekuńczo-wychowawczych.

Całodobowe placówki opiekuńczo – wychowawcze zaspokajają potrzeby bytowe, rozwojowe, emocjonalne, społeczne i religijne dzieci i młodzieży, a także zapewniają przysługujące świadczenia zdrowotne i dostęp do kształcenia.

Na terenie Miasta Rzeszowa działają placówki opiekuńczo-wychowawcze typu: **- interwencyjno-socjalizacyjnego** – Uchwałą nr III/49/2014 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 30 grudnia 2014 r. Pogotowie Opiekuńcze w Rzeszowie z siedzibą przy ul. Unii Lubelskiej 4 zmieniło nazwę z dniem 1 stycznia 2015 r. na: Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza im. dr. Henryka Hanasiewicza. Decyzją nr S-I.9423.2.10.2014.BB Wojewody Podkarpackiego z dnia 27 stycznia 2015 r. zezwolono na prowadzenie tej placówki jako Placówki Opiekuńczo – Wychowawczej typu interwencyjno-socjalizacyjnego. Okres pobytu dziecka w części interwencyjnej placówki nie może trwać dłużej niż 3 miesiące. W szczególnie uzasadnionych przypadkach okres ten może zostać przedłużony do zakończenia trwającego postępowania sądowego. Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza im. dr. Henryka Hanasiewicza dysponuje 25 miejscami, w tym posiada miejsca dla dziewcząt małoletnich w ciąży.

Zdjęcie 1. Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza im. dr. Henryka Hanasiewicza

Placówka posiada 8 pomieszczeń mieszkalnych oraz 7 pomieszczeń specjalistycznych, w tym: gabinet pedagoga; gabinet psychologa; gabinet terapeuty; gabinet pielęgniarki; pracownię komputerową, siłownię i bibliotekę. Ponadto, placówka dysponuje 3 świetlicami, w tym dla dzieci starszych i młodszych, pokojem dziennym z obszernym aneksem kuchennym oraz pokojem zabaw dla dzieci najmłodszych.

Placówka przyjmuje małoletnich na podstawie postanowienia Sądu zarówno z miasta Rzeszowa, jak i całego województwa podkarpackiego, a także w przypadku wolnych miejsc, z całej Polski.

Do placówki przyjmowane są dzieci:

- powyżej 10 roku życia, wymagające szczególnej opieki lub mające trudności w przystosowaniu się do życia w rodzinie;
- poniżej 10 roku życia, gdy w placówce umieszczona jest matka lub ojciec tego dziecka oraz w innych wyjątkowych przypadkach, szczególnie gdy przemawia za tym stan zdrowia dziecka lub dotyczy to rodzeństwa.

Do części interwencyjnej placówki, dzieci przyjmuje się:

- na podstawie postanowień sądu;
- w przypadku gdy dziecko zostało doprowadzone przez Policję lub Straż Graniczną;
- na wniosek rodziców, dziecka lub osoby trzeciej lub umieszcza się dziecko w trybie art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Główne przyczyny umieszczania dzieci w placówce to:

- dysfunkcyjność opiekunów prawnych;
- alkoholizm rodziców;
- przemoc (psychiczna, fizyczna, seksualna);
- choroby psychiczne;
- eurosieroctwo;
- rozwiązanie przysposobienia;
- porzucenie dziecka

Do głównych zadań dotyczących wspierania rodziny zawartych w Regulaminie Placówki, a wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej należą:

- przyjęcie dziecka do placówki na wniosek rodziców;
- umożliwianie w placówce kontaktu dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba, że sąd postanowi inaczej;
- podejmowanie przez pracowników różnych działań na rzecz powrotu dziecka do rodziny;
- praca terapeutyczna z dzieckiem i rodziną w celu umożliwienia bezproblemowego powrotu dziecka do rodziny naturalnej;
- zapraszanie rodziców na posiedzenie Zespołu ds. Okresowej Oceny Sytuacji Dziecka, z wyjątkiem rodziców pozbawionych praw rodzicielskich;
- przedstawienie rodzicom wskazówek do pracy z dzieckiem;
- propozycja dalszej pomocy i wsparcia rodzinie, która odzyskała dziecko (po mediacjach prowadzonych przez specjalistów placówki lub po postanowieniu Sądu Rejonowego, Sądu Rodzinnego uchylającego pobyt dziecka w placówce);
- wszystkie zadania placówka realizuje we współpracy z rodzicami (opiekunami prawnymi) dziecka, sądami, ośrodkami pomocy społecznej, szkołami, poradniami

psychologiczno–pedagogicznymi, poradniami specjalistycznymi, ośrodkiem adopcyjnym, placówkami służby zdrowia i innymi instytucjami i organizacjami, w tym charytatywnymi.

Zakres pomocy udzielanej rodzinie i dziecku w placówce obejmuje:

- umożliwianie kontaktów bezpośrednich (wizyty) i pośrednich (rozmowy telefoniczne, pisanie listów) rodzicom z dziećmi;
- mediacje, negocjacje dotyczące ich postępowania i korekty sytuacji;
- pomoc materialną dotyczącą wyposażenia dzieci w odzież, obuwie, środki higieniczne i toaletowe, leki, książki, artykuły szkolne;
- napisanie podania, wniosków, pisma;
- pomoc w załatwianiu spraw urzędowych;
- udzielanie porad w sprawach związanych z przemocą, uzależnieniami, radzeniem sobie w trudnych sytuacjach życiowych;
- pomoc w realizacji praktyk religijnych przez dzieci (chrzest, I komunია św., bierzmowanie);
- udzielanie dziecku systematycznej pomocy edukacyjnej, tworzenie warunków do rozwoju jego zainteresowań;
- zapewnienie stałej pomocy w rozwiązywaniu trudności wychowawczych;
- organizowanie i finansowanie wypoczynku zimowego i letniego;
- przedstawianie różnych alternatyw spędzania czasu z rodziną i rówieśnikami, wolnego od nałogów;
- zapraszanie rodziców na różne uroczystości i imprezy organizowane przez placówkę, a przygotowywane także przez dzieci.

- socjalizacyjno-interwencyjnego i socjalizacyjnego – Zespół Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych – Dom dla Dzieci i Młodzieży „MIESZKO” w Rzeszowie uchwałą Nr LXIV/1183/2013 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 3 grudnia 2013 r. przekształcił się z dniem 1 stycznia 2014 r. w 3 odrębne miejskie jednostki budżetowe:

- **Centrum Administracyjne do Obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych,**
- **Dom dla Dzieci „MIESZKO”,**
- **Dom dla Dzieci „DOBRAWA”**

Na mocy Uchwały Nr LXXXII/1519/2014 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 18 listopada 2014 r. od 1 stycznia 2015 r. Centrum Administracyjne do Obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych jest jednostką budżetową, natomiast Dom dla Dzieci „MIESZKO” i Dom dla Dzieci „DOBRAWA” są jednostkami organizacyjnymi Centrum.

Centrum Administracyjne do Obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych, zapewnia wspólną obsługę ekonomiczno-administracyjną i organizacyjną placówek opiekuńczo-wychowawczych: Domu dla Dzieci „MIESZKO” i Domu dla Dzieci „DOBRAWA”. Pracą Centrum kieruje dyrektor Centrum, który jest zarazem dyrektorem obydwu placówek i kieruje nimi przy pomocy wychowawców – koordynatorów.

Dom dla Dzieci „DOBRAWA” jest placówką całodobową typu socjalizacyjnego przeznaczoną dla 14 wychowanków powyżej 10 roku życia.

Zdjęcie 2. Dom dla Dzieci „Dobrawa” i Dom dla Dzieci „Mieszko” wchodzące w skład Centrum Administracyjnego do Obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych

Dom dla Dzieci „MIESZKO” jest placówką całodobową typu socjalizacyjno-interwencyjnego przeznaczoną dla maksymalnie 30 wychowanków. Placówka posiada 27 miejsc socjalizacyjnych i 3 interwencyjne.

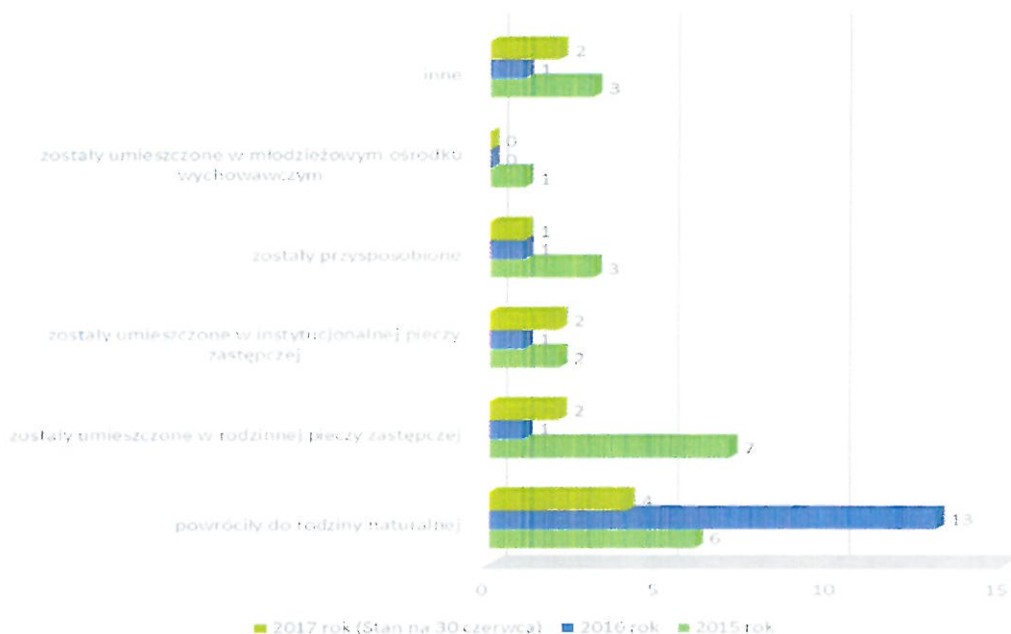
W wyjątkowych przypadkach, w obu placówkach, mogą być umieszczane dzieci poniżej 10 roku życia, szczególnie gdy przemawia za tym stan ich zdrowia lub dotyczy to rodzeństwa.

W obu placówkach opiekę nad dziećmi sprawują wychowawcy i opiekunowie dziecięcy. W placówkach działa stały Zespół do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka. Szczegółowy zakres działania wszystkich 3 jednostek organizacyjnych - Centrum Administracyjnego do Obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych, Domu dla Dzieci „MIESZKO” i Domu dla Dzieci „DOBRAWA” - określają odrębne regulaminy organizacyjne nadane przez dyrektora Centrum.

Z analizy danych będących w posiadaniu Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rzeszowie wynika, że w na koniec roku 2015 w placówkach funkcjonujących na terenie Rzeszowa było umieszczonych łącznie 57 dzieci, w ciągu roku do placówki trafiło 33 dzieci a opuściło 24 dzieci. Na dzień 31 grudnia 2016 roku w placówkach przebywało 59 wychowanków, w ciągu roku nowo umieszczonych zostało 21 dzieci, a placówkę opuściło 23. Na dzień 30 czerwca 2017 roku w placówkach przebywało 56 wychowanków, zostało umieszczonych 8 dzieci, a opuściło placówki 11 dzieci.

Poniższy wykres przedstawia powody opuszczenia placówek opiekuńczo-wychowawczych przez wychowanków.

Wykres 5. Liczba dzieci oraz powód opuszczenia placówki opiekuńczo-wychowawczej

Źródło: opracowanie własne

Ważnym zadaniem systemu pieczy zastępczej jest wsparcie w realizacji procesu usamodzielniania wychowanków rodzinnej i instytucjonalnej pieczy. Usamodzielnienie jest długotrwałym procesem wychowawczym mającym na celu podjęcie przez osobę usamodzielniającą się dojrzałego życia w integracji ze środowiskiem.

Właściwe rozpoczęcie procesu usamodzielniania musi być poprzedzone działaniami o charakterze formalnym. Do nich należy zaliczyć:

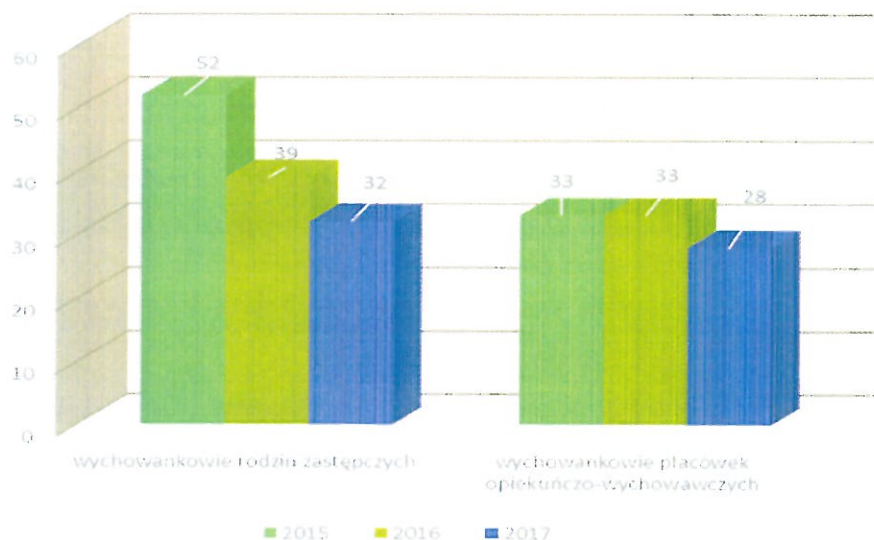
- co najmniej rok przed osiągnięciem pełnoletności przez osobę usamodzielnianą wskazanie osoby, która podejmie się pełnienia funkcji opiekuna usamodzielniania,
- co najmniej na miesiąc przed osiągnięciem przez osobę usamodzielnianą pełnoletności złożenie indywidualnego programu usamodzielniania, który określa zakres współdziałania osoby usamodzielnianej z opiekunem usamodzielniania, sposób uzyskania wykształcenia lub kwalifikacji zawodowych, sposób pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych oraz w podjęciu przez osobę usamodzielnioną zatrudnienia,
- w terminie zgodnym z ustaleniami zawartymi w programie usamodzielniania złożenie wniosków wraz z niezbędną dokumentacją o objęcie pomocą na kontynuowanie nauki, na zagospodarowanie i usamodzielnienie.

Możliwość skorzystania przez wychowanka z powyższych form pomocy pozwala na stopniowe, wchodzenie młodego człowieka w dorosłość.

Wykres poniżej przedstawia liczbę usamodzielnionych wychowanków z terenu miasta Rzeszowa objętych pomocą MOPS w postaci pomocy na kontynuowanie nauki, zagospodarowanie lub usamodzielnienie.

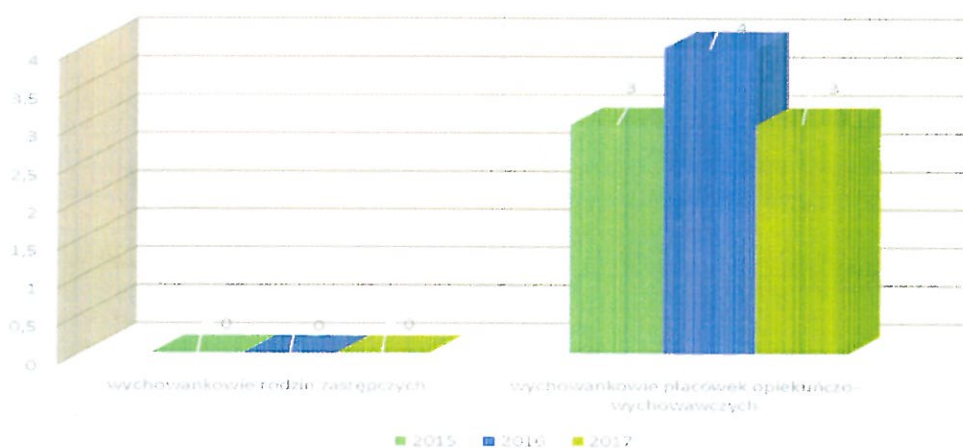
Wykres 6. Liczba usamodzielnionych wychowanków rodzin zastępczych i wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych objętych pomocą MOPS

Źródło: opracowanie własne

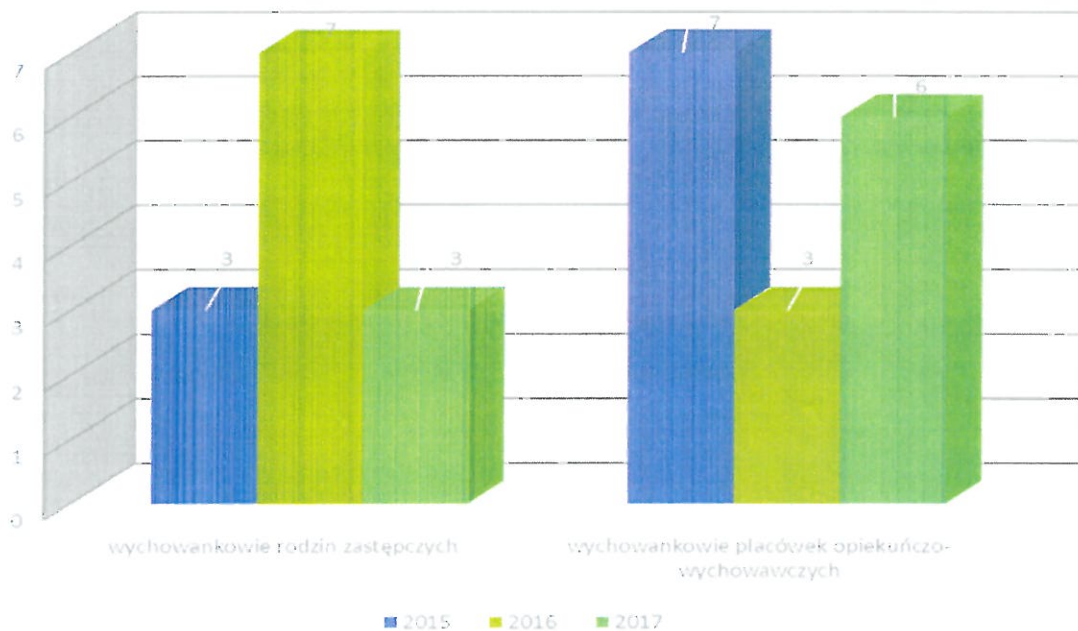
Zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych wychowanków jest jednym z podstawowych warunków pomyślnej realizacji procesu usamodzielnienia i ustawowego zapisu prawa do pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych. Zadanie to realizowane jest poprzez umożliwienie osobie usamodzielnianej zamieszkania w mieszkaniu chronionym oraz w ułatwieniu uzyskania mieszkania socjalnego z zasobów gminy.

Wykres 7. Liczba usamodzielnionych wychowanków rodzin zastępczych i wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych objętych pomocą MOPS w postaci mieszkania chronionego

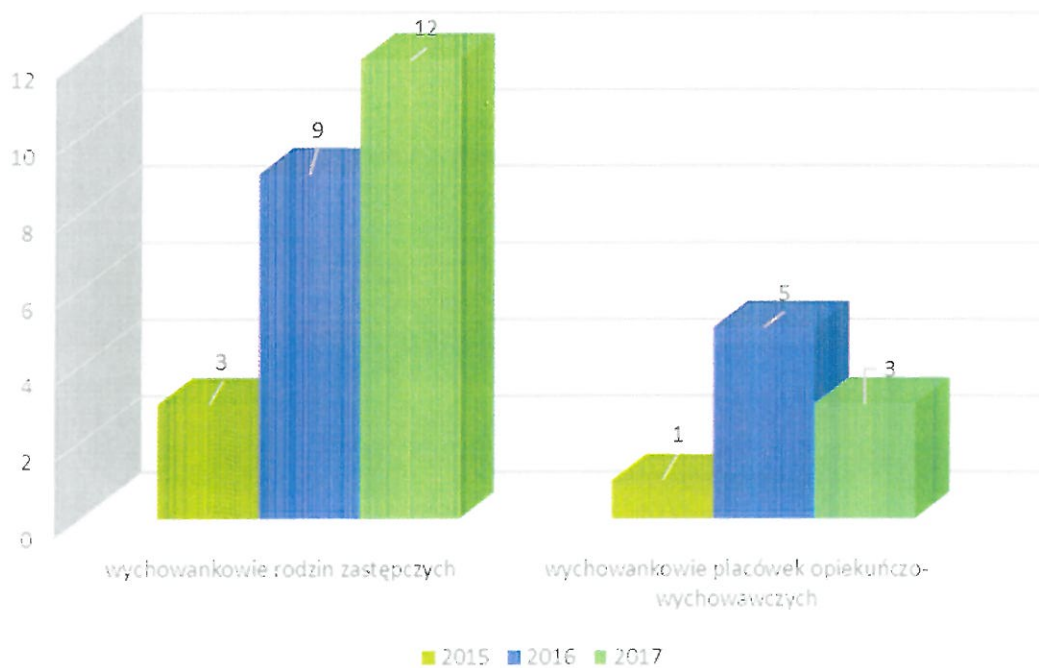
Źródło: opracowanie własne

Wykres 8. Liczba usamodzielnionych wychowanków rodzin zastępczych i wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych objętych pomocą MOPS w postaci przyznania mieszkania socjalnego

Źródło: opracowanie własne

Wykres 9. Liczba wychowanków rodzin zastępczych i wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych zakwalifikowanych do przyznania mieszkania socjalnego

Źródło: opracowanie własne

Mieszkania dla usamodzielnianych wychowanków są istotnym elementem, wzmacniającym pomyślność procesu usamodzielnienia.

Wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych i rodzin zastępczych w porównaniu z dziećmi wychowującymi się w rodzinach naturalnych mają ograniczone możliwości rozwoju osobistego i zawodowego. Do uzyskania pełnoletności przebywają w miejscu, które zapewnia im podstawowe potrzeby, w momencie usamodzielnienia przechodzą od ścisłej kontroli i zorganizowanego funkcjonowania do pełnej samodzielności. Wychowankowie odczuwają specyficzny rodzaj wolności oraz satysfakcję z możliwości samodzielnego podejmowania decyzji, nie zdając sobie w pełni sprawy z istniejących zagrożeń. Niestety rzeczywistość szybko okazuje się odmienna od ich wyobrażeń a samodzielne życie staje się wyjątkowo trudne. Pomimo pełnoletności nie są jeszcze w pełni dojrzałymi, mogącymi samodzielnie funkcjonować ludźmi. Należy ich wspierać, by ten czas był wykorzystany na kształcenie, zdobywanie zawodu, zabezpieczenie odpowiednich warunków mieszkaniowych, nabywanie różnych umiejętności przydatnych w życiu rodzinnym jak i społecznym.

4.4. Przystosowanie.

Ośrodek Adopcyjny w Rzeszowie przy Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej prowadzi procedurę przystosowania oraz przygotowuje osoby zgłaszające gotowość do przystosowania dziecka w oparciu o ustawę o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz kodeks rodzinny i opiekuńczy.

Siedziba Ośrodka zlokalizowana jest w Rzeszowie przy ul. Hetmańskiej 9. Wszystkie usługi świadczone na rzecz dzieci i kandydatów są bezpłatne.

Terminy adopcja i przystosowanie są używane zamiennie. Adopcja polega na nawiązaniu między przysposabiającym a przysposabianym stosunku prawno-rodzinnego. W adopcji powstają związki pokrewieństwa, jak w rodzinie biologicznej, z odpowiednimi skutkami prawnymi. Daje to dziecku poczucie bezpieczeństwa, możliwość pełnego rozwoju emocjonalnego i intelektualnego ale przede wszystkim ciepło i miłość najbliższych osób. Rodzina adopcyjna jest rodziną przyjmującą na mocy decyzji sądu dziecko, które uzyskuje taki status prawny, jak gdyby było rodzonym dzieckiem. Dziecko zyskuje także prawa w stosunku do krewnych swoich nowych rodziców, natomiast traci wszelkie więzi z rodziną pochodzenia¹.

Ośrodek adopcyjny poszukuje rodziny dla dzieci, gdy ich sytuacja jest uregulowana. Dzieje się tak, gdy rodzice biologiczni:

- nie żyją,
- zostali pozbawieni władzy rodzicielskiej,
- władza rodzicielska nie została im przyznana,
- wyrazili zgodę na przystosowanie dziecka - tzw. zgodę in blanco,
- są ubezwłasnowolnieni.

---

¹ A. Kalus, Rodzina adopcyjna, [W:] Formy opieki, wychowania i wsparcia w zreformowanym systemie pomocy społecznej, [red.] J Brągiel, S. Badora, Opole 2005, s. 258.

Po uregulowaniu sytuacji dziecka, sąd opiekuńczy ustanawia opiekuna prawnego, który reprezentuje dziecko i podejmuje decyzje dotyczące ważnych dla niego spraw, także w sytuacji adopcji. Po uregulowaniu sytuacji prawnej dziecko zostaje zgłoszone do ośrodka adopcyjnego, który kwalifikuje go do adopcji.

W procesie adopcyjnym można wyróżnić następujące etapy:

a) spotkanie informacyjne

Na spotkanie informacyjne zgłaszają się osoby, które przed złożeniem dokumentów chcą porozmawiać ze specjalistami o decyzji przysposobienia dziecka. Przedstawiają oni swoją aktualną sytuację życiową jak również mówią o oczekiwaniach adopcyjnych. Natomiast pracownik Ośrodka wyjaśnia jak przebiega proces przysposobienia dziecka, jakie należy złożyć dokumenty, by rozpocząć etap starań o adopcję, jakie wymogi należy spełnić.

b) złożenie niezbędnych dokumentów

W Ośrodku Adopcyjnym w Rzeszowie wymagane są następujące dokumenty: podanie (z danymi do kontaktu, tj. adres i numery telefonów); życiorys każdego z kandydatów w formie opisowej obejmujący różne płaszczyzny życia danej osoby; wspólna, aktualna fotografia małżonków; skrócony akt małżeństwa; zaświadczenie lekarskie dla osoby ubiegającej się o adopcję dziecka; zaświadczenie o zatrudnieniu i dochodach oraz stosowne oświadczenia kandydatów.

c) Diagnoza pedagogiczno – psychologiczna

Diagnoza pedagogiczno – psychologiczna to rozmowy z kandydatami (według wcześniej ustalonych terminów spotkań), badania psychologiczne oraz wywiad adopcyjny w miejscu zamieszkania kandydatów. Specjaliści stosują różnorodne metody poznawcze takie jak np.: obserwacja, testy psychologiczne, kwestionariusze, ankiety, wywiad. Czynności diagnostyczne realizowane są na kilku spotkaniach. Liczba tych spotkań jest indywidualnie dobierana do danych kandydatów. Diagnoza pedagogiczno - psychologiczna ma na celu poznanie kandydatów wielopłaszczyznowo, np. w takich aspektach jak:

- predyspozycje osobowościowe do pełnienia funkcji rodziców adopcyjnych,
- relacje małżeńskie jak i rodzinne,
- gotowość i dojrzałość decyzji kandydatów do bycia rodzicami i motywy tej decyzji,
- oczekiwania adopcyjne kandydatów, ich obawy związane z przysposobieniem dziecka,
- umiejętności wychowawcze kandydatów,
- stan zdrowia kandydatów, który umożliwiałby im sprawowanie opieki nad dzieckiem,
- warunki materialno – mieszkaniowe.

Na podstawie zebranych o kandydatach informacji zostaje opracowana opinia pedagogiczna i opinia psychologiczna. Diagnoza musi być przeprowadzona z dużą dokładnością i rzetelnością. Stanowi ona bowiem istotny element powodzenia adopcji. Okres spotkań kandydatów na rodziców adopcyjnych ze specjalistami w trakcie diagnozy ma być także etapem ich przygotowywania się do przyjęcia dziecka poprzez czytanie stosownej literatury, czy poprzez podejmowanie indywidualnej pracy w kierunku np. rozwijania umiejętności wychowawczych.

d) Wstępna ocena kandydatów

Ocena ta dokonywana jest przez zespół pracowników Ośrodka Adopcyjnego w Rzeszowie na posiedzeniu Komisji. Przy ocenie uwzględnia się kwalifikacje osobiste kandydatów,

motywację do podjęcia się wychowania dziecka i informacje uzyskane w trakcie wywiadu adopcyjnego. Kandydaci, którzy otrzymali pozytywną wstępną ocenę są kierowani do udziału w szkoleniu. W przypadku braku pozytywnej oceny kandydaci informowani są jakie powody o tym zadecydowały oraz jakie działania mogą podjąć by w przyszłości mieli możliwość ponownego ubiegania się o adopcję.

e) Szkolenie dla kandydatów do przysposobienia dziecka

Szkolenie w Ośrodku Adopcyjnym w Rzeszowie realizowane jest na podstawie autorskiego programu pt. „Lecą bociany”, zatwierdzonego przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Program tego szkolenia został opracowany zgodnie z rozporządzeniem ww. Ministerstwa z dnia 9 grudnia 2011r. w sprawie szkolenia dla kandydatów do przysposobienia dziecka. Celem szkolenia jest przekazanie wiedzy teoretycznej oraz nabycie przez uczestników umiejętności praktycznych niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania w roli rodzica adopcyjnego. Szkolenie jest także możliwością do głębokiego rozważenia przez kandydatów decyzji o rodzicielstwie adopcyjnym, przeanalizowania i zweryfikowania motywów podjętej decyzji. Program realizowany jest w ramach dziewięciu spotkań grupowych. Podczas zajęć stosuje się takie metody jak: mini – wykłady, pogadanki, ćwiczenia oraz metody aktywne, tj. metodę przypadku, metodę sytuacyjną, burzę mózgów, metaplan. Podczas szkolenia kandydaci zapoznają się z prawnymi aspektami przysposobienia. Mają okazję przyrzeć się swojej motywacji i oczekiwaniom związanym z rodzicielstwem adopcyjnym. W trakcie spotkań poruszana jest tematyka przeżywania i radzenia sobie ze stratą w kontekście niemożności posiadania biologicznego potomstwa. Zajęcia służą także kształtowaniu umiejętności pomocy dziecku adopcyjnemu po doznanych stratach. Kandydaci zapoznają się z problematyką rozwoju dziecka wychowanego poza rodziną naturalną. Ponadto uczą się np. jak budować więź z dzieckiem, które doświadczyło odrzucenia, jak wspierać i stymulować jego rozwój psychofizyczny, jak rozmawiać z dzieckiem o tym, że zostało adoptowane, jak mówić o jego rodzeństwie, czy rodzicach biologicznych. Szkolenie służy kształtowaniu kompetencji w zakresie pielęgnacji dziecka, rozpoznawania jego potrzeb, umiejętności wychowawczych, dbania o wszechstronny i prawidłowy rozwój dziecka. Po ukończeniu szkolenia kandydaci biorą udział w indywidualnym spotkaniu, które ma na celu podsumowanie całego procesu diagnostycznego.

f) Kwalifikacja na rodzinę adopcyjną

Kwalifikacja na rodzinę adopcyjną dokonywana jest przez zespół pracowników Ośrodka Adopcyjnego w Rzeszowie na posiedzeniu Komisji. Komisja biorąc pod uwagę zebrane o kandydatach informacje wydaje opinię o kwalifikacjach osobistych i kwalifikuje na rodzinę adopcyjną. W przypadku braku kwalifikacji kandydaci informowani są o powodach jakie o tym zadecydowały oraz jakie działania mogą podjąć, by w przyszłości mieli możliwość ponownego ubiegania się o adopcję. Każdy wniosek o przysposobienie dziecka jest traktowany indywidualnie. Czas kwalifikacji (spotkania diagnostyczne, szkolenie) to także czas przygotowywania się samych kandydatów do przyjęcia dziecka. Mają oni możliwość przyjrzenia się sobie, wglądu w siebie i swoje małżeństwo, a także możliwość upewnienia się czy decyzja o adopcji jest dojrzała i przemyślana. Pozwala to im na określenie swojego potencjału jako przyszłych rodziców adopcyjnych i jednocześnie wskazanie ewentualnych aspektów do doskonalenia posiadanych kompetencji.

g) Oczekiwanie na zgłoszenie dziecka

Okres oczekiwania na zgłoszenie dziecka jest indywidualny dla każdej rodziny. Wynika to z wielu czynników między innymi z gotowości samych kandydatów do akceptacji informacji o historii życia danego dziecka, o jego stanie zdrowia i rozwoju. Ponadto związane jest to z tym czy kandydaci oczekują na jedno dziecko, czy na rodzeństwo, w jakim wieku miałyby być to dzieci. Okres oczekiwania na zgłoszenie dziecka jest to także czas na spotkania czy konsultacje z kandydatami jak również czas indywidualnego przygotowywania się kandydatów do adopcyjnego rodzicielstwa poprzez czytanie stosownej literatury.

h) Zgłoszenie dziecka do przysposobienia

Ośrodek po otrzymaniu informacji o dziecku uzasadniającej jego zakwalifikowanie do przysposobienia opracowuje dokumentację dotyczącą sytuacji prawnej, rodzinnej i zdrowotnej dziecka, sporządza diagnozę pedagogiczną i psychologiczną. W szczególności określa specyfikę potrzeb dziecka w kontekście prawidłowego doboru rodziny, dokonuje oceny stopnia możliwości nawiązania przez dziecko więzi emocjonalnej w nowej rodzinie, ustala sytuację prawną rodzeństwa dziecka, opracowuje analizę aktualnych więzi dziecka z bliskimi mu osobami, jak i analizuje całościową sytuację dziecka w celu określenia czy przysposobienie leży w jego najlepszym interesie. Po zakwalifikowaniu dziecka do adopcji Komisja Ośrodka dokonuje doboru rodziny do dziecka biorąc pod uwagę jego indywidualne potrzeby rozwojowe, emocjonalne i zdrowotne. Ponadto Komisja kieruje się zasadą, że rodzeństwo powinno być umieszczone w jednej rodzinie przysposabiającej, chyba, że nie leży to w najlepszym interesie dziecka. W doborze rodziny do dziecka bierze się również pod uwagę szereg innych czynników, takich jak np. predyspozycje osobowościowe kandydatów, ich gotowość do akceptacji informacji o stanie zdrowia, rozwoju i pochodzeniu dziecka, wiek kandydatów na rodziców, a wiek dziecka, miejsce zamieszkania kandydatów, a miejsce zamieszkania rodziny biologicznej dziecka.

Pracownicy Ośrodka dokonując doboru rodziny muszą mieć poczucie, że wybrana rodzina będzie pod każdym względem najlepsza dla danego dziecka. Przyszli rodzice przed kontaktem z dzieckiem otrzymują informacje o sytuacji prawnej, rodzinnej dziecka oraz dane dotyczące jego stanu zdrowia i rozwoju psychoruchowego.

i) Pierwsze spotkanie z dzieckiem

Po zaakceptowaniu przez kandydatów informacji o dziecku i wyrażeniu gotowości do podjęcia kontaktu Ośrodek organizuje spotkanie rodziny z dzieckiem, które odbywa się w miejscu jego aktualnego pobytu. W trakcie spotkania kandydaci rozmawiają jeszcze z osobami pełniącymi nad dzieckiem bezpośrednią opiekę, by w pełni poznać codzienne funkcjonowanie dziecka. W pierwszym spotkaniu uczestniczy pracownik Ośrodka oraz inne osoby reprezentujące dziecko. Jeśli kandydaci decydują się na przysposobienie dziecka kolejne kontakty umawiają samodzielnie. Ośrodek czuwa nad przebiegiem kontaktów kandydatów z dzieckiem zakwalifikowanym do adopcji.

j) Postępowanie sądowe

Kandydaci po podjęciu decyzji o adopcji danego dziecka składają za pośrednictwem Ośrodka wnioski do sądu o przysposobienie wraz z kompletem wymaganych dokumentów. Sąd przed orzeczeniem przysposobienia może określić sposób i okres osobistej styczności przysposabiającego z przysposabianym. Wydanie takiej zgody umożliwia kandydatom zabranie dziecka do domu. W okresie bezpośredniej opieki nad dzieckiem (w tzw. okresie

styczności) pracownicy Ośrodka wspierają rodziców w nowej dla nich roli, pozostają z nimi w stałym kontakcie, odwiedzają ich w domu. Obserwują oni także rodzące się więzi emocjonalne pomiędzy dzieckiem a rodzicami. Udzielają wsparcia, w razie potrzeby pomagają. Po uprawomocnieniu się orzeczenia sądu o przysposobieniu, kandydaci stają się rodzicami dziecka.

Na tym etapie kończy się formalna praca Ośrodka, jednak rodzice mogą kontynuować współpracę zgłaszając się w każdej sytuacji o pomoc i wsparcie w procesie wychowania dziecka. Pomoc taka udzielana jest na wniosek rodziny. Systematycznie prowadzimy także grupy wsparcia dla rodzin adopcyjnych i ich dzieci.

Procedura przysposobienia może wydawać się długa i złożona. Niewątpliwie jest ona potrzebna, by kandydaci do przysposobienia dziecka jak najlepiej przygotowali się do roli rodziców adopcyjnych, by dziecko w nowej rodzinie czuło się kochane, akceptowane z całą swoją historią życia. Adopcja jest niepowtarzalnym procesem, w efekcie którego zawiązuje się rodzina, dziecko pozyskuje rodziców, a kandydaci – dziecko.

Zarządzeniem Dyrektora Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Rzeszowie nr 19/2017 z dnia 07 lipca 2017 r. został wprowadzony zmieniony Regulamin Komisji Ośrodka Adopcyjnego.

Komisja:

- kwalifikuje dzieci zgłoszone do przysposobienia,
- dokonuje doboru rodziny przysposabiającej ze względu na potrzeby dziecka,
- wydaje wstępną ocenę kandydatów do przysposobienia dziecka,
- kwalifikuje kandydatów na rodziców adopcyjnych,
- dokonuje wstępnej oceny kandydatów gdy gotowość do przysposobienia dziecka zgłoszą osoby spokrewnione lub spowinowacone z dzieckiem, rodzina zastępcza lub prowadzący rodzinny dom dziecka, w którym dziecko jest umieszczone, osoby, które już przysposobiły brata lub siostrę małoletniego,
- wydaje opinie wynikające z bieżącej działalności Ośrodka,
- omawia sytuację dzieci zgłaszanych do Ośrodka oraz kandydatów ubiegających się o przysposobienie dziecka w kierunku ustalenia dalszego toku postępowania w sprawie.

Tabela 5. Dane liczbowe obrazujące pracę Ośrodka Adopcyjnego w Rzeszowie w odniesieniu do dzieci i kandydatów za lata 2015 – 2017

Zakres	Lata		
	2015 rok	2016 rok	2017 rok (stan na 30 czerwca)
Liczba dzieci z uregulowaną sytuacją prawną zgłoszonych do OA	142	137	154
Liczba dzieci zakwalifikowanych do adopcji	42	53	48
Liczba dzieci przysposobionych w przysposobieniu krajowym	43	47	23

Liczba wniosków w przysposobieniu tzw. wewnątrzrodzinnym (osoby spokrewnione, spowinowacone, rodziny zastępcze)	52	49	43
Liczba Kandydatów zgłaszających się do ośrodka adopcyjnego	55	87	69
Liczba osób przeszkolonych w szkoleniu dla kandydatów na rodziców adopcyjnych	56	76	88
Liczba osób zakwalifikowanych do pełnienia funkcji rodziców adopcyjnych	56	33	44

Źródło: opracowanie własne

5. Analiza SWOT systemu pieczy zastępczej.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Funkcjonowanie na terenie miasta rodzin zastępczych zawodowych w tym pogotowia rodzinnego oraz rodzinnego domu dziecka. 2. Funkcjonowanie na terenie miasta 3 placówek opiekuńczo-wychowawczych. 3. Profesjonalna i stale doksztalająca się kadra świadcząca pomoc na rzecz dziecka i rodziny w strukturach pomocy społecznej. 4. Profesjonalna kadra MOPS dokonująca kwalifikacji kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. 5. Wystarczająca liczba koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, posiadających odpowiednie wykształcenie oraz umiejętności w pracy z rodziną. 6. Opracowany i realizowany przez pracowników MOPS program szkolenia kandydatów do prowadzenia rodzinnej pieczy zastępczej „<i>Podziel się domem</i>” zatwierdzony na okres 5 lat przez Ministra Rodziny Pracy i Polityki Społecznej. 7. Doskonalenie pracy koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, asystentów rodziny oraz specjalistów pracy z rodziną, pedagogów poprzez uczestnictwo w superwizji. 8. Rozbudowana sieć wsparcia dla rodziców zastępczych i ich dzieci własnych oraz wychowanków umieszczanych w rodzinach zastępczych – grupy socjoterapeutyczne dla dzieci i młodzieży, grupy wsparcia dla rodziców, szkolenia podnoszące kompetencje rodzicielskie, wsparcie ze strony wolontariuszy itp. 9. Doświadczenie przy aplikowaniu i prowadzeniu projektów realizowanych ze środków zewnętrznych. 10. Funkcjonowanie rodzin adopcyjnych na terenie miasta Rzeszowa. 11. Zabezpieczenie dzieciom z uregulowaną sytuacją prawną zakwalifikowanych do adopcji stabilnego, trwałego środowiska rodzinnego. 12. Wsparcie i pomoc rodzinom i ich dzieciom po procesie przysposobienia. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Brak dostatecznej liczby kandydatów spełniających warunki do prowadzenia rodzinnych form pieczy zastępczej. 2. Nie w pełni prawidłowa motywacja do pełnienia funkcjonowania rodziny zastępczej. 3. Niska motywacja rodziców zastępczych do udziału w szkoleniach. 4. Niska motywacja pełnoletnich wychowanków do udziału w proponowanych formach wsparcia. 5. Niewystarczająca liczba mieszkań socjalnych w stosunku do potrzeb. 6. Negatywny wpływ długotrwałego okresu regulacji sytuacji prawnej dziecka przebywającego w pieczy zastępczej. 7. Brak kandydatów gotowych do przysposobienia dzieci o specyficznych potrzebach (liczne rodzeństwa, starsze dzieci, dzieci z diagnozą FAS, RAD, itp.). 8. Nie w pełni prawidłowa motywacja do adopcji dziecka. 9. Brak uczestniczenia w superwizji specjalistów i wychowawców instytucjonalnej pieczy zastępczej. 10. Zabytkowa baza lokalowa Placówki Opiekuńczo-Wychowawczej im. dr. H. Hanasiewicza uniemożliwiająca przekształcenie pomieszczeń w celu lepszej organizacji pomocy dzieciom. 11. Niechęć rodziców biologicznych do pracy nad problemami dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej oraz do współpracy z asystentem rodziny.

<ol style="list-style-type: none"> 13. Przygotowanie rodzin zgłaszających gotowość do przysposobienia (szkolenia, konsultacje, poradnictwo). 14. Wypracowane formy współpracy z instytucjami pracującymi na rzecz dziecka i rodziny. 15. Organizowanie imprez o zasięgu lokalnym i regionalnym w celu rozwijania zainteresowań dzieci i młodzieży z pieczy zastępczej. 16. Systematyczne organizowanie wypoczynku letniego i zimowego dla dzieci i młodzieży z pieczy zastępczej. 17. Zapewnienie środków finansowych dla dzieci przebywających w rodzinach zastępczych oraz usamodzielniających się wychowanków w zakresie świadczeń obligatoryjnych i fakultatywnych. 18. Otrzymywanie przez wychowanków pieczy zastępczej mieszkań z zasobów miasta Rzeszowa. 19. Zapewnienie wychowankom pieczy zastępczej miejsc w mieszkaniach chronionych. 	
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Promowanie rodzicielstwa zastępczego oraz adopcyjnego w środowisku lokalnym. 2. Aktywna współpraca pomiędzy instytucjami działającymi na rzecz dziecka i rodziny. 3. Praca z rodziną biologiczną na rzecz powrotu dziecka. 4. Realizowanie projektów, programów itp. 5. Stabilność zatrudnienia asystentów rodziny i koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. 6. Wdrażanie innowacyjnych form wsparcia dziecka i rodziny. 7. Przekształcenie instytucjonalnych form pieczy zastępczej w celu osiągnięcia standardów na dzień 1 stycznia 2021 roku związanych z ograniczeniem liczby dzieci przebywających w placówkach. 8. Podnoszenie kwalifikacji pracowników merytorycznych świadczących pomoc na rzecz dziecka i rodziny w strukturach pomocy społecznej. 9. Zwiększenie świadomości kandydatów dotyczące specyfiki dziecka kierowanego do rodziny zastępczej czy adopcji. 10. Zwiększenie świadomości kobiet w ciąży będących w trudnej sytuacji życiowej dotycząca świadomego podejmowania decyzji odnośnie losów dziecka. 11. Wprowadzone świadczenie wychowawcze 500+. 12. Regulowanie kwot wynagrodzeń dla rodzin zastępczych zawodowych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka. 13. Opracowanie zarządzeń/procedur wykonawczych Dyrektora MOPS. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Brak kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej i konieczność umieszczenia dzieci w instytucjonalnej pieczy. 2. Wypalenie zawodowe rodziców zastępczych. 3. Niejasność i różnorodność interpretacji przepisów ustaw. 4. Długotrwałe procedury związane z prowadzeniem postępowań sądowych. 5. Brak możliwości monitorowania rodziny po przysposobieniu dziecka. 6. Brak gotowości rodziców adopcyjnych przeżywających trudności do zgłoszenia się po pomoc co może skutkować rozwiązaniem rodziny adopcyjnej. 7. Ustanawianie przez Sąd rodziny zastępczych pomimo negatywnej opinii Organizatora rodzinnej pieczy zastępczej. 8. Niespójny system przekazywania wartości przez rodziców zastępczych, wychowawców pałcówek, a rodziców biologicznych. 9. Nieodpowiednie przygotowanie wychowanków pieczy zastępczej do pełnienia ról rodzinnych, społecznych i zawodowych.

6. Zasoby Miasta Rzeszowa w zakresie pieczy zastępczej.

6.1. Działania podejmowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej – Organizatora pieczy zastępczej na rzecz rodzin zastępczych funkcjonujących na terenie miasta Rzeszowa.

6.1.1. Zespół do Spraw Rodzinnej Pieczy Zastępczej oraz Instytucjonalnej Pomocy Dziecku.

Pracownicy Zespołu realizują zadania Organizatora rodzinnej pieczy zastępczej, między innymi takie jak: kwalifikacja i szkolenie kandydatów na rodziców zastępczych, diagnoza sytuacji dzieci umieszczonych w pieczy, przygotowanie planu pomocy dziecku, ocena jakości wykonywania obowiązków spoczywających na rodzicach zastępczych. Ponadto przygotowanie rodziny zastępczej na przyjęcie dziecka, gromadzenie niezbędnej dokumentacji dotyczącej wychowanka, jego rodziny i rodzeństwa. Rozeznanie sytuacji rodzin pozwala na zorganizowanie odpowiedniego wsparcia, zarówno dla dzieci, jak i dla opiekunów.

W latach 2015 – 2017 w Zespole było zatrudnionych 8 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, którzy objęli wsparciem wszystkie rodziny zastępczej funkcjonujące na terenie Rzeszowa. Koordynatorzy realizując zadania wynikające z zapisów ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, możliwie jak najczęściej odwiedzają rodziny zastępcze, prowadzą rozmowy na temat problemów opiekuńczo – wychowawczych, zdrowotnych dzieci, sytuacji szkolnej wychowanków oraz trudności na jakie napotykają rodzice, czy sukcesów jakie odnoszą w trakcie sprawowania opieki nad przyjętymi dziećmi.

W trakcie wizyt koordynatorzy gromadzą niezbędne informacje na temat funkcjonowania rodziny zastępczej. Na podstawie rozmów z opiekunami zastępczymi, wychowankami oraz pedagogami szkolnymi i wychowawcami sporządzają oceny sytuacji małoletniego umieszczonego w pieczy zastępczej. Oceny zawierają dane o rodzicach biologicznych dziecka i rodzeństwie, kontaktach z nimi, jak i dalszymi krewnymi, sytuacji zdrowotnej, edukacyjnej dziecka, ewentualnych trudnościach, zainteresowaniach, metodach wychowawczych stosowanych przez rodziców zastępczych. Koordynator przygotowując ocenę zajmuje stanowisko w sprawie zasadności dalszego pobytu dziecka w pieczy zastępczej. W przypadku stwierdzenia ustania przyczyny umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej i możliwości jego powrotu do rodziny naturalnej sporządza opinię w tej sprawie.

Koordynator uczestniczy w ocenie rodziny zastępczej, która zawiera informacje dotyczące: sytuacji zdrowotnej, zawodowej, mieszkaniowej rodziców zastępczych, ich zaangażowania w opiekę i wychowanie, kontaktu ze szkołą czy Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną, współpracy z koordynatorem i pracownikami MOPS, udziału w szkoleniach podnoszących kompetencje rodzicielskie. Przygotowana ocena zostaje przekazana zarówno rodzinie zastępczej jak i do informacji sądu.

Prowadząc pracę z rodziną zastępczą koordynator w konsultacji z rodzicami zastępczymi, asystentem rodziny czy pracownikiem socjalnym, aby stworzyć powierzonemu dziecku jak najlepsze warunki rozwoju, przygotowuje plan pomocy dziecku, zawierający cele,

do których ma dążyć rodzina przy pomocy konkretnych działań. Działania są formułowane pisemnie w obszarach: psychospołecznym, edukacyjnym, zdrowotnym, materialno – bytowym oraz w sferze zainteresowań dziecka, kontaktów z rodzicami biologicznymi. Plan pomocy dziecku sporządzany jest raz do roku w przypadku dzieci w wieku szkolnym, w przypadku dzieci młodszych - raz na dwa lata. Działania zawarte w planie pomocy dziecku są w razie potrzeby modyfikowane, monitoring działań odbywa się co kwartał.

Koordinator po rozpoznaniu sytuacji małoletniego zapewnia rodzinom zastępczym dostęp do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej. W przypadku gdy sytuacja prawna dziecka zostanie uregulowana, zgłasza ten fakt do Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Oddział Ośrodek Adopcyjny w celu poszukiwania dla dziecka rodziny przysposabiającej.

Wśród innych zadań wykonywanych przez koordynatora należy wymienić udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej oraz organizowanie opieki nad dzieckiem, w przypadku gdy rodzina zastępcza niezawodowa, rodzina zastępcza zawodowa okresowo nie może sprawować opieki, w szczególności z powodów zdrowotnych lub losowych, a także w przypadku zaplanowanego wypoczynku.

Ważnym zadaniem realizowanym przez psychologa Zespołu jest dokonywanie diagnozy psychofizycznej dziecka, które ma zostać umieszczone w pieczy zastępczej. Diagnoza ma na celu przeprowadzenie wstępnej oceny rozwoju psychofizycznego dziecka i opracowanie na jej podstawie zaleceń dla rodziny zastępczej, określających kierunki działań wspierających prawidłowy rozwój i funkcjonowanie dziecka w rodzinie zastępczej.

Diagnoza przeprowadzana jest tylko i wyłącznie na podstawie pisemnej zgody opiekunów prawnych dziecka. Dlatego też psycholog planujący przeprowadzić diagnozę dziecka zobowiązany jest do kontaktu z opiekunem prawnym, którym najczęściej jest rodzic biologiczny dziecka. Rozmowa z opiekunem prawnym ma na celu przeprowadzenie wywiadu na temat dotychczasowego funkcjonowania dziecka i wyrażenie pisemnej zgody na jego diagnozę. Dalszy etap diagnozy dziecka odbywa się na podstawie wywiadu z rodziną, w której dziecko aktualnie przebywa oraz bezpośredniego badania dziecka narzędziami diagnostycznymi.

Ważnym zadaniem Zespołu do Spraw Rodzinnej Pieczy Zastępczej oraz Instytucjonalnej Pomocy Dziecku jest prowadzenie naboru kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. Zadanie to jest realizowane poprzez prowadzenie akcji promujących rodzicielstwo zastępcze. Każdego roku wolontariusze współpracujący z Zespołem rozprawdzają ulotki na terenie rzeszowskich galerii handlowych. Rozwieszane są plakaty na terenie przychodni lekarskich oraz w urzędach. Co roku do rzeszowskich parafii przekazywane są (z prośbą o umieszczenie w gablotach, na stronach internetowych oraz do odczytania wiernym) listy zawierające informacje na temat poszukiwania kandydatów na rodziców zastępczych. Kierownik Zespołu okazjonalnie wypowiada się w lokalnych mediach, zachęcając każdorazowo do zgłaszania się i zdobycia informacji na temat procedury kwalifikacyjnej. Innowacyjne działania podejmowane przez pracowników, to prowadzenie „aktywnej” strony internetowej oraz fanpage. Dzięki tym formom aktywności udało się dotrzeć do większego grona odbiorców i szerzej propagować rodzicielstwo zastępcze w środowisku lokalnym.

Kwalifikowanie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka wymaga przeprowadzenia dogłębnej diagnozy pedagogicznej i psychologicznej w zakresie stworzenia właściwego środowiska życia rodzinnego dla przyjmowanego dziecka, motywacji do pełnienia funkcji rodziny zastępczej oraz kompetencji rodzicielskich.

Działania dotyczące kwalifikacji kandydatów podejmują psycholodzy Ośrodka Poradnictwa Specjalistycznego i Interwencji Kryzysowej oraz pedagogzy Zespołu do Spraw Rodzinnej Pieczy Zastępczej oraz Instytucjonalnej Pomocy Dziecku. Procedura kwalifikacyjna składa się z dwóch etapów i ma na celu określenie zasadności powierzenia opieki nad dzieckiem kandydatom. Pedagog diagnozuje rodzinę w miejscu jej zamieszkania, zwracając uwagę na takie aspekty jak sytuacja mieszkaniowa, majątkowa i zdrowotna rodziny. Pracownicy gromadzą niezbędną dokumentację. Określa się z czego rodzina się utrzymuje, gdzie kandydaci pracują, jaka jest struktura ich wydatków, jak spędzają wolny czas. Ważne jest także zebranie informacji na temat wizji potencjalnych rodziców zastępczych na wychowanie dziecka.

Kolejny etap to badania psychologiczne, na które składają się wystandaryzowane testy. Badania odbywają się na trzech, ewentualnie czterech spotkaniach z psychologiem. Po tej fazie następuje spotkanie wszystkich osób dokonujących kwalifikacji rodziny. Zespół podejmuje decyzję, czy diagnoza pedagogiczna i psychologiczna są ze sobą w zgodzie i czy kandydaci posiadają odpowiednie predyspozycje i motywacje do tego, by pełnić funkcję rodziny zastępczej. Diagnoza trwa około miesiąca. Niezależnie od wyników opinii, kandydaci na spotkaniu z pracownikami Zespołu zostają zapoznani z jej treścią. Jeśli wskutek przeprowadzonych badań zespół kwalifikacyjny uznaje, że dana rodzina posiada odpowiednie predyspozycje, kandydaci kierowani są na szkolenie. Celem szkolenia jest przekazanie wiedzy z zakresu pedagogiki, psychologii rozwojowej, wychowawczej i społecznej oraz podstaw prawnych związanych z opieką. Podstawowa część szkolenia obejmuje 60 godzin dydaktycznych. Jest to 50 godzin teorii i 10 godzin zajęć praktycznych. Program uwzględnia tematykę dotyczącą wychowania i sprawowania opieki nad dzieckiem opuszczonym, wymagającym wsparcia i pomocy ze strony osób dorosłych, ale również nad dzieckiem niepełnosprawnym czy umieszczonym w rodzinie zastępczej na podstawie przepisów postępowania w sprawach nieletnich. Zakres programowy szkoleń obejmuje elementy prawa rodzinnego oraz zagadnienia z zakresu praw dziecka, roli i funkcji rodziny w wychowaniu, a także psychologiczne i społeczne aspekty rozwoju dziecka wychowywanego poza rodziną naturalną. Szczególną uwagę zwraca się na specyfikę, cel i czasowy charakter pieczy zastępczej, a także rozpoznawanie indywidualnych potrzeb dziecka, rozwijanie jego zainteresowań, kompensowanie opóźnień oraz deficytów edukacyjnych i rozwojowych, w tym wynikających z zaniedbań w rodzinie naturalnej. Dodatkowo program obejmuje zagadnienia niezbędne dla kandydatów do pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo – wychowawczej typu rodzinnego oraz do pełnienia funkcji pogotowia rodzinnego.

Szkolenia dla kandydatów prowadzą pracownicy Zespołu do Spraw Rodzinnej Pieczy Zastępczej, Ośrodka Poradnictwa Specjalistycznego i Interwencji Kryzysowej Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz prawnik i pielęgniarka. Spotkania mają formę wykładów, dyskusji oraz ćwiczeń warsztatowych opartych na własnych doświadczeniach uczestników.

Na część praktyczną szkolenia składają się spotkania z już funkcjonującymi rodzinami zastępczymi w miejscu ich zamieszkania. Dodatkowo kandydaci mają możliwość wzięcia udziału w spotkaniu grupy wsparcia dla rodziców zastępczych, gdzie dzielą się własnymi oczekiwaniami, obawami i korzystają z wiedzy i doświadczenia rodziców zastępczych wykonujących tę funkcję.

Po zakończeniu szkolenia kandydaci otrzymują świadectwo ukończenia szkolenia oraz zaświadczenie kwalifikacyjne.

Rodziny zastępcze funkcjonujące na terenie Rzeszowa są objęte wsparciem i pomocą ze strony pracowników Zespołu. Opiekunowie zastępczy korzystają z takich form pomocy jak: grupa wsparcia dla rodziców zastępczych, grupa socjoterapeutyczna czy grupa młodzieżowa dla wychowanków i dzieci własnych rodziców zastępczych, szkolenia mające na celu podnoszenie ich kwalifikacji w oparciu o zgłaszane potrzeby, pomoc wolontariuszy, wsparcie psychologa, pedagoga, radcy prawnego.

Zdjęcie 6. *Piknik z okazji dnia Rodzicielstwa zastępczego oraz „Mikołajki” zorganizowane przez Zespół do Spraw Rodzinnej Pieczy Zastępczej oraz Instytucjonalnej Pomocy Dziecku” (fot. pracownicy Zespołu.)*

Koordinatorzy, psychologzy, pracownik socjalny, specjalista pracy socjalnej i pedagog zatrudnieni w Zespole do Spraw Rodzinnej Pieczy Zastępczej oraz Instytucjonalnej Pomocy Dziecku, aby zapewnić jak najwyższy poziom świadczonych usług stale podnoszą swoje kwalifikacje zawodowe na kursach, szkoleniach i studiach a ich praca jest poddawana superwizji.

6.1.2. Ośrodek Poradnictwa Specjalistycznego i Interwencji Kryzysowej.

a) Poradnictwo specjalistyczne

Wsparcie psychologiczne, pedagogiczne w zakresie przemocy i rozwiązywania kryzysów udzielane jest indywidualnie, grupowo oraz w formie spotkań rodzinnych. W celu zwiększenia dostępności do poradnictwa specjalistycznego, usługa realizowana jest od poniedziałku do piątku w godzinach od 7:30 do 18:00. Dodatkowe wsparcie stanowi poradnictwo prawne świadczone cztery dni w tygodniu.

Bieżącemu zaspokajaniu potrzeb w zakresie poradnictwa specjalistycznego służy systematyczne rozwijanie zespołu specjalistów świadczących poradnictwo. Obecnie poradnictwo specjalistyczne prowadzone jest przez 4 psychologów i 1 prawnika, wspieranych przez 5 pracowników socjalnych, 4 osoby zatrudniane w formie umowy zlecenia do pełnienia dyżurów nocnych i weekendowych w stacjonarnej części Ośrodka oraz kierownika OPSIK, który jest również psychologiem prowadzącym poradnictwo specjalistyczne.

Poradnictwo psychologiczne i rodzinne prowadzone jest w formie konsultacji psychologicznych, których częstotliwość uzależniona jest od indywidualnych potrzeb klienta i trwa od jednego spotkania do nawet kilkudziesięciu sesji. W celu świadczenia wysokiej jakości usług adekwatnych do potrzeb klientów, pracownicy OPSIK stale podnoszą swoje kwalifikacje poprzez udział w szkoleniach i cyklicznej comiesięcznej superwizji.

b) Interwencja kryzysowa

Pracownicy Ośrodka Poradnictwa Specjalistycznego i Interwencji Kryzysowej podejmują również działania na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu w formie interwencji kryzysowej. Celem pomocy jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie z trudnościami, a tym samym zapobieganie przejściu sytuacji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej.

Z pomocy w formie interwencji kryzysowej korzystają osoby i rodziny znajdujące się w sytuacjach kryzysowych, m. in.: doświadczające przemocy, ofiary przestępstw, rodziny osób uzależnionych, osoby znajdujące się w krytycznej sytuacji życiowej spowodowanej zdarzeniami losowymi i innymi czynnikami zewnętrznymi.

c) Mieszkania chronione

Wychowankowie opuszczający pieczę zastępczą, których sytuacja osobista i rodzinna uniemożliwia powrót do domu rodzinnego, realizując indywidualny program usamodzielnienia mogą otrzymać wsparcie w formie skierowania do mieszkania chronionego. Przy Ośrodku Poradnictwa Specjalistycznego i Interwencji Kryzysowej Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rzeszowie funkcjonują dwa mieszkania chronione dla 4 wychowanków. Pobyt w mieszkaniu chronionym najczęściej obejmuje okres do końca

danego roku kalendarzowego ale może też być uzależniony od indywidualnych potrzeb wychowanka ustalanych podczas spotkania z pracownikiem socjalnym. W trakcie pobytu w mieszkaniu chronionym wychowankowie mogą skorzystać ze wsparcia w formie poradnictwa specjalistycznego (pomoc psychologiczna i prawna). Natomiast na co dzień otrzymują oni pomoc w zakresie przygotowania do samodzielnego funkcjonowania w dorosłym życiu, a także w zgłaszanych przez nich potrzebach. Wychowankowie opuszczają mieszkanie chronione najczęściej po otrzymaniu mieszkania z zasobów miasta Rzeszowa.

d) Działania realizowane na rzecz kandydatów do pełnienia funkcji rodzinnej pieczy zastępczej

W ramach tych działań Ośrodek prowadzi kwalifikację kandydatów na rodziny zastępcze oraz szkolenia. Kwalifikacja kandydatów na rodziny zastępcze ma na celu sporządzenie opinii o posiadaniu predyspozycji i motywacji do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. Opinia wystawiana jest przez psychologa, który posiada wykształcenie wyższe magisterskie na kierunku psychologia oraz co najmniej 2-letnie doświadczenie w poradnictwie rodzinnym. Opinia sporządzona jest na podstawie szczegółowej diagnozy psychologicznej kandydatów z wykorzystaniem metod diagnostycznych. Szkolenia dla kandydatów realizowane są w formie grupowej i indywidualnej. Szkolenia dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej są źródłem informacji i pomocy jak być dobrym rodzicem zastępczym. Proces ten obejmuje edukację mającą na celu zdobycie odpowiedniej wiedzy i umiejętności niezbędnych do sprawowania opieki zastępczej.

6.1.3. Sekcja do Spraw Pieczy Zastępczej i Wsparcia Osób Usamodzielnianych

Do zadań Sekcji należy w szczególności:

- prowadzenie postępowań mających na celu przyznawanie i wypłacanie świadczeń rodzinom zastępczym;
- prowadzenie postępowań mających na celu przyznawanie i wypłacanie świadczeń wychowankom pieczy zastępczej oraz wychowankom innych placówek zgodnie z art. 88 ustawy o pomocy społecznej;
- prowadzenie działań mających na celu wsparcie osób usamodzielnianych - wychowanków pieczy zastępczej oraz wychowanków innych placówek zgodnie z art. 88 ustawy o pomocy społecznej poprzez wspieranie procesu usamodzielnienia;
- prowadzenie postępowań administracyjnych mających na celu ustalenie opłaty rodzicom dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych.

W skład sekcji wchodzi: kierownik sekcji, pięciu pracowników socjalnych oraz jedna osoba na stanowisku pomoc administracyjna.

a) Przyznawanie i wypłacanie świadczeń rodzinom zastępczym

Pracownicy Sekcji ds. Pieczy Zastępczej i Wsparcia Osób Usamodzielnianych realizują zadania mające na celu przyznanie rodzinom zastępczym świadczeń o charakterze obligatoryjnym i fakultatywnym. Do świadczeń obligatoryjnych zalicza się pomoc pieniężna na pokrycie kosztów utrzymania dziecka oraz dodatek na pokrycie zwiększonych kosztów utrzymania dziecka legitymującego się orzeczeniem o niepełnosprawności, orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Ponadto, od roku 2016 do świadczeń obligatoryjnych zalicza się również dodatek wychowawczy dla rodzin zastępczych.

Świadczenia o charakterze fakultatywnym to: dofinansowanie do wypoczynku poza miejscem zamieszkania dziecka, świadczenie na pokrycie niezbędnych kosztów związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka (jednorazowo), kosztów związanych z wystąpieniem zdarzeń losowych lub innych zdarzeń mających wpływ na jakość sprawowanej opieki (jednorazowo lub okresowo), kosztów utrzymania lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego (może otrzymywać rodzina zastępcza niezawodowa i zawodowa) oraz świadczenie na pokrycie kosztów związanych z przeprowadzeniem niezbędnego remontu lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego (raz do roku - może otrzymywać rodzina zastępcza zawodowa). W ramach prowadzonych postępowań administracyjnych pracownicy Sekcji przyjmują wnioski, gromadzą niezbędną dokumentację i wydają decyzje, a następnie przygotowują listy wypłat.

b) Prowadzenie postępowań administracyjnych mających na celu ustalenie opłaty rodzicom dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.

Sekcja ds. Pieczy Zastępczej i Wsparcia Osób Usamodzielnianych prowadzi działania w zakresie postępowań administracyjnych zmierzających do ustalenia (lub odstąpienia od ustalenia) rodzicom biologicznym miesięcznej opłaty za pobyt dziecka/dzieci/osoby pełnoletniej w rodzinie zastępczej – zakończonych wydaniem stosownej decyzji w sprawie. Działania te obejmują: wysyłanie zawiadomień o wszczęciu postępowania w sprawie miesięcznej opłaty za pobyt dziecka/dzieci/osoby pełnoletniej w rodzinie zastępczej do rodziców biologicznych, przyjęcie wniosków o odstąpienie od ustalenia miesięcznej opłaty za pobyt dzieci w rodzinie zastępczej wraz z załącznikami, współpracę z innymi instytucjami (ZUS, KRUS, itp.) w celu weryfikacji danych zawartych w złożonych wnioskach, oświadczeniach i dokumentach, prowadzenie działań (poszukiwań) w celu ustalenia miejsca pobytu osób zobowiązanych do ponoszenia opłaty za pobyt dzieci w pieczy zastępczej (Centralny Rejestr Zakładów Karnych, Wydział Spraw Obywatelskich Urzędu Miasta Rzeszowa, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Policja, Ośrodki Pomocy Społecznej, Schroniska dla Bezdomnych, MZBM w Rzeszowie), przygotowanie wniosków do Sądu Rejonowego w Rzeszowie w celu ustalenia kuratora do doręczeń dla osoby nieznaney z miejsca pobytu, prowadzenie postępowań administracyjnych w ramach pomocy prawnej, na prośbę innych powiatów.

c) Przyznawanie i wypłacanie świadczeń wychowankom pieczy zastępczej oraz wychowankom innych placówek zgodnie z art. 88 ustawy o pomocy społecznej

Osoby opuszczające, po osiągnięciu pełnoletności, rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną, w przypadku gdy umieszczenie w pieczy zastępczej nastąpiło na podstawie orzeczenia sądu, zgodnie z art. 88 ustawy o pomocy społecznej otrzymują wsparcie w formie pomocy finansowej, rzeczowej oraz udzielenia pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych czy zatrudnienia. Pracownicy w celu przyznania ww. pomocy przyjmują wnioski, gromadzą odpowiednią dokumentację, przeprowadzają wywiady środowiskowe, wydają decyzje administracyjne oraz przygotowują listy wypłat.

d) Pomoc osobom usamodzielnianym – wychowankom pieczy zastępczej oraz wychowankom innych placówek – poprzez wspieranie procesu ich usamodzielnienia

Pracownicy Sekcji pomagają wychowankom i ich opiekunom w sporządzaniu indywidualnego programu usamodzielnienia oraz monitorują jego realizację. W sytuacji

braku osoby bliskiej wychowankowi, dającej rękojmię właściwego sprawowania funkcji opiekuna usamodzielnienia, na wniosek wychowanków pracownicy Sekcji podejmują się pełnienia funkcji opiekuna usamodzielnienia. Indywidualny program usamodzielnienia wyznacza kierunek pracy z usamodzielnianym wychowankiem. Pracownicy Sekcji obok realizacji zadań mających na celu przyznanie wychowankom świadczenia w formie finansowej bądź rzeczowej, udzielają im również pomocy w formie pracy socjalnej.

Najpilniejszą potrzebą każdego usamodzielnianego wychowanka jest pozyskanie własnego mieszkania. W związku z tym, pracownicy Sekcji udzielają pomocy poprzez: rozmowy motywujące wychowanka do złożenia wniosku o przydział mieszkania socjalnego, towarzyszenie wychowankom w odbiorze skierowania na mieszkanie socjalne w Biurze Gospodarki Mieniem Miasta Rzeszowa, a także pomagają w dopełnieniu formalności związanych z podpisaniem umowy najmu mieszkania z Miejskim Zarządem Budynków Mieszkalnych oraz zameldowaniu się w nowym miejscu zamieszkania. Pracownicy Sekcji wspólnie z wychowankami przygotowują wykaz niezbędnych rzeczy potrzebnych do wyposażenia mieszkania i uczestniczą w realizacji pomocy na zagospodarowanie w formie rzeczowej w sklepach na terenie Rzeszowa.

Uzyskanie zatrudnienia przez wychowanka wymaga od niego aktywności w poszukiwaniu pracy, udziału w szkoleniach podnoszących kwalifikacje, jak również zarejestrowania się w urzędzie pracy. Brak zaradności wychowanków nakłada na pracowników socjalnych zadanie w postaci motywowania ich do podjęcia działań.

W ramach pracy socjalnej pracownicy współpracują ze szkołami, instytucjami i innymi placówkami w celu ustalenia sytuacji dotyczącej możliwości kontynuowania nauki przez usamodzielnianych wychowanków, weryfikują postępy w nauce poprzez rozmowy indywidualne z wychowankami. Ustalają, czy wychowankowie posiadają ubezpieczenie zdrowotne i informują o ewentualnych konsekwencjach w sytuacji braku ubezpieczenia zdrowotnego. Udzielają informacji o uprawnieniach i przysługujących świadczeniach z innych instytucji, pomagają w pisaniu pism urzędowych, np. podań, wniosków w celu uzyskania przysługujących świadczeń, zapewniają wychowankom dostęp do specjalistycznej pomocy, w tym psychologicznej, prawnej, współpracują ze środowiskiem lokalnym, ośrodkami pomocy społecznej, powiatowymi centrami pomocy rodzinie, sądami, organizacjami społecznymi na rzecz usamodzielnianych wychowanków.

6.1.4. Zespół do Spraw Asysty Rodzinnej.

W Zespole ds. Asysty Rodzinnej jest zatrudnionych 7 asystentów rodziny, przy czym jeden z nich pełni funkcję koordynatora Zespołu. Ponadto do pracy w zespole został oddelegowany pracownik socjalny z rejonu opiekuńczego mający za zadanie przeprowadzanie rodzinnych wywiadów środowiskowych w rodzinach przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych, dokonywanie analizy sytuacji rodziny, opracowywanie i realizację planu pracy z rodziną we współpracy z członkami rodziny i w konsultacji z pracownikiem socjalnym rejonu opiekuńczego. Asystenci rodziny posiadają wykształcenie w zakresie pedagogiki, psychologii, socjologii oraz pracy socjalnej.

Zadania z zakresu wsparcia rodziny przeżywającej trudności opiekuńczo – wychowawcze realizowane są przez asystentów rodziny i polegają na:

- opracowaniu i realizacji planu pracy z rodziną we współpracy z członkami rodziny i w konsultacji z pracownikiem socjalnym;
- opracowaniu we współpracy z członkami rodzin i koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej planu pracy z rodziną, który jest skoordynowany z planem pomocy dziecku umieszczonemu w pieczy zastępczej;
- udzielaniu pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, w tym w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego;
- udzielaniu pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów socjalnych;
- udzielaniu pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów psychologicznych;
- udzielaniu pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów wychowawczych z dziećmi;
- wspieraniu aktywności społecznej rodzin;
- udzielaniu wsparcia dzieciom, w szczególności poprzez udział w zajęciach psychoedukacyjnych;
- prowadzeniu indywidualnych konsultacji wychowawczych dla rodziców i dzieci;
- sporządzaniu na wniosek sądu opinii o rodzinie i jej członkach;
- współpracy z zespołem interdyscyplinarnym lub grupą roboczą, o których mowa w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Asystent rodziny pracuje z rodziną w ujęciu systemowym, stąd też pod bezpośrednim wpływem pracy asystentów pozostają rodzice ich dzieci, dziadkowie oraz inni wspólnie zamieszkujący krewni.

Główne założenia pracy asystenta rodziny opierają się na podmiotowym traktowaniu członków rodziny, z wyraźnym zaznaczeniem ich prawa do samostanowienia, pracy opartej na zasobach indywidualnych, rodzinnych, środowiskowych, jak też na zintegrowaniu działań lokalnych służb na rzecz dobra dziecka i rodziny. Podmiotowość rozumiana jest jako wzmacnianie odpowiedzialności w kliencie za wprowadzanie zmian w swoim życiu. W tym ujęciu rodzina wyznacza cele do pracy i nadaje tempo działań zmierzających ku zmianie. Asystent wspiera rodzinę w tym co jest ważne i ukierunkowuje na dobro małoletnich członków rodziny. Wyjątek od tej reguły stanowią sytuacje zagrażające zdrowiu i życiu członków rodziny. W swojej pracy z rodziną asystent poświęcając swój czas i uwagę oraz budując więź opartą na zaufaniu stara się, wykorzystując kompetencje, wiedzę i umiejętności rodziny, przywrócić jej zatarte zdolności radzenia sobie z trudnościami.

Intensywność pracy z rodziną charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem w zależności od analizowanego przedziału czasowego. Pierwsze miesiące współpracy wymagają największego zaangażowania zarówno asystenta jak i poszczególnych członków rodziny. Praca z członkami rodziny realizowana jest w oparciu o budowanie relacji. Istotne jest zapewnienie osobie wspieranej poczucia akceptacji i bezpieczeństwa. Działania asystenta rodziny obejmują rozpoznanie potrzeb klientów i ocenę sytuacji rodziny z perspektywy jej członków oraz obiektywną diagnozę potrzeb i potencjalnych możliwości rodziny. Efektem tych działań jest stworzenie planu pracy z rodziną. Stopniowa realizacja zadań wynikających z planu pracy z rodziną prowadzi, do jej usamodzielniania się i minimalizowania roli

asystenta. Wówczas asystent monitoruje działania poszczególnych osób w rodzinie dokonując ich okresowej oceny, aż do bezpiecznego poziomu usamodzielnienia się rodziny. Przeciętny czas pracy asystenta rodziny z rodziną wynosi 22 miesięcy.

Indywidualna praca asystenta rodziny z rodziną pozwala zaobserwować zmianę poziomu motywacji klientów do podjęcia działań naprawczych. Poprzez komplementowanie i ujawnianie potencjału możliwości klientów, następuje wzrost poczucia ich własnej wartości oraz skuteczności. Podmiotowe traktowanie rodzin, ich uczestnictwo w procesie zmiany (współdecydowanie oraz współdziałanie) pozwala rodzinom zachować tożsamość, odzyskać kontrolę nad własnym życiem i osiągnąć samodzielność.

Istotnym rezultatem pracy Asystenta Rodziny jest wysunięcie na pierwszy plan dobra dziecka, które potrzebuje szczególnej ochrony ze strony dorosłych, tj. takie skupienie uwagi rodziny i zaangażowanych służb, by ich działania służyły przede wszystkim zaspokojeniu potrzeb dziecka.

Indywidualna praca asystenta z rodziną, udział w organizowanych spotkaniach warsztatowych „Rodzicem być” oraz konsultacje klienta ze specjalistami z zakresu wspierania rodziny przedkładają się na poszerzenie wiedzy i umiejętności klienta w obszarze kompetencji opiekuńczo-wychowawczych, a także wzrost poczucia własnej skuteczności. Efektem pracy socjalno-wychowawczej z rodziną jest wzrost jej samodzielności życiowej, tj. nabycie umiejętności znajdowania rozwiązań trudności występujących w życiu oraz przyjęcie stylu życia zgodnego z normami społecznymi, bezpiecznego i optymalnego dla rozwoju dzieci.

Zdjęcie 7. Działania prowadzone przez Zespół do Spraw Asysty Rodzinnej (fot. pracownicy Zespołu)

6.2. Działania podejmowane przez placówki opiekuńczo wychowawcze funkcjonujące na terenie Rzeszowa na rzecz przebywających w nich wychowanków.

6.2.1. Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza im. dr. Henryka Hanasiewicza.

W placówce, oprócz wychowawców, pracę na rzecz dziecka i jego rodziny prowadzą pedagog, psycholog oraz terapeuta, zadania realizowane przez nich to:

- diagnozowanie problemów rodziny poprzez zapoznawanie się z dokumentacją, na przykład z wywiadem środowiskowym, dokumentacją zdrowotną, opinią psychologiczno-pedagogiczną dziecka, opinią szkolną małoletniego;
- określenie wspólnie z rodzicami podstawowych problemów i zarazem potrzeb występujących w tej rodzinie. Ustala się przyczynę umieszczenia dziecka w placówce (następuje konfrontacja wypowiedzi rodziców z uzasadnieniem postanowienia sądu);
- prowadzenie działalności mediacyjno-doradczej;
- motywowanie rodziny do współpracy i działań zmierzających do pokonania problemów;
- sporządzenie przy współpracy z rodziną Planu Pomocy Dziecku;
- pomoc, szczególnie w usunięciu czynników przeszkadzających w wychowaniu dzieci – próba rozwiązania podstawowych problemów socjalnych, psychologicznych, wychowawczych, zdrowotnych, wspieranie w podjęciu leczenia odwykowego, psychiatrycznego, w uzyskaniu zatrudnienia, podniesieniu kwalifikacji zawodowych, budowaniu, szczególnie u matek samotnie wychowujących dzieci wiary we własne siły i możliwości;
- prowadzenie konsultacji specjalistycznej, poradnictwa i edukacji dla rodzin, udzielanie informacji na temat pomocy świadczonej przez właściwe instytucje do tego powołane, organizacje pozarządowe;
- współpraca z jednostkami administracji rządowej, samorządowej, właściwymi instytucjami, organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami specjalistycznymi działającymi na rzecz dziecka i rodziny.

Rodzinom jest także proponowana praca w ujęciu systemowym, odbywają się konsultacje, w czasie których bada się motywację członków rodziny do zmiany swojego postępowania oraz ustala się wspólny cel, wokół którego koncentruje się oddziaływanie psychoterapeutyczne. Spotkania rodzinne odbywają się raz na dwa tygodnie. Sami rodzice objęci są również pomocą psychologiczną, psychoedukacją, której celem jest wzmocnienie ich kompetencji rodzicielskich, wsparcie w kryzysach małżeńskich i indywidualnych. Ponieważ najczęstszym równoległym problemem rodziny jest uzależnienie od alkoholu, nawiązuje się współpracę z ośrodkami leczenia uzależnień. Stałym i ciągłym działaniem jest motywowanie rodziców do podjęcia leczenia odwykowego i utrzymywania abstynencji.

Zmiany zachodzące w rodzinach konsultuje się na bieżąco z asystentami rodziny, pracownikami socjalnymi, kuratorami. Uczestniczenie w spotkaniach interdyscyplinarnych, organizowanie Zespołów do Spraw Okresowej Oceny Sytuacji Dziecka ma na celu integrację działań służących poprawie sytuacji rodziny i powrotowi dziecka do domu rodzinnego.

Adolescenci przebywający w placówce mają możliwość korzystania z terapii indywidualnej na jej terenie. Dzięki udziałowi w terapii mają okazję lepszego poznania siebie, radzenia sobie na co dzień z własnymi emocjami i zrozumienia problemów relacyjnych z rodzicami. Efektem terapii jest często ponowne zbliżenie się nastolatka do rodziców, poprawa komunikacji między nimi, lepsze rozumienie obu stron i tolerancja zachowań.

W sytuacjach konfliktowych rodzice i dorastające dziecko mogą skorzystać z mediacji i negocjacji prowadzonych przez psychologa i pedagoga w placówce.

Placówka stwarza sytuacje, w których rodzic ma możliwość pełnienia swojej funkcji, pomimo pobytu dziecka w pieczy zastępczej. Zaproszenie rodziny do uczestnictwa w życiu dziecka jest akcentowane poprzez stały systematyczny kontakt wychowawcy z rodzicami, informowanie o bieżącej sytuacji wychowanka, umożliwienie rodzicom towarzyszenia mu podczas ważnych życiowych wydarzeń, odwiedzanie go w dni wolne od nauki szkolnej.

Rodzina, która rekonstruuje się po powrocie dziecka do domu rodzinnego, ma również możliwość w dalszym ciągu korzystać w placówce ze wsparcia i pomocy psychologicznej w trybie ambulatoryjnym. Niejednokrotnie zdarza się, iż młodzież będąca w terapii indywidualnej kontynuuje proces terapeutyczny z terapeutą z placówki, przebywając już poza nią.

6.2.2. Centrum Administracyjne do Obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych: Dom dla Dzieci „MIESZKO”, Dom dla Dzieci „DOBRAWA”.

Wychowankowie uczestniczą w różnorodnych zajęciach, dostosowanych do ich potrzeb, zainteresowań i możliwości. W czasie wolnym od nauki organizuje się zajęcia:

- przedszkolne;
- z przygotowania do życia w rodzinie;
- plastyczne i rękodzielnicze;
- przyrodnicze i ogrodnicze;
- z rytmiki;
- kulinarne;
- sportowe;
- komputerowe;
- czytelnicze;
- turystyczno – krajoznawcze;
- zajęcia typu Fitness;
- zajęcia z pedagogiki zabawy - Klanza.

Oprócz wymienionych zajęć wychowankowie mają zapewnioną pomoc w nauce szkolnej oraz opiekę specjalistyczną. Uczestniczą w zajęciach kompensacyjnych, terapeutycznych, rewalidacyjnych i rehabilitacji ruchowej.

Od wielu lat prowadzona jest terapia z dziećmi specjalnej troski wg. programu M.Ch. Knillów oraz systematycznie jeden raz w tygodniu terapia Ruchu Rozwijającego met. W. Sherborne. Wszystkie dzieci są objęte kompleksową opieką specjalistyczną ze strony

specjalistów: psychologa, pedagoga i terapeuty zatrudnionych w Centrum. W placówkach prowadzi się także pedagogizację i poradnictwo dla rodzin wychowanków.

7. Potrzeby Miasta Rzeszowa w zakresie pieczy zastępczej.

1. Promowanie w środowisku lokalnym zastępczych form opieki.
2. Rozwój współpracy lokalnych instytucji działających na rzecz rodziny mającej na celu pozyskiwanie kandydatów do sprawowania zastępczych form opieki.
3. Organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka, na dyrektorów placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego, a także dla kandydatów na rodziców adopcyjnych.
4. Zapewnienie funkcjonującym rodzinom zastępczym szkoleń, mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji, biorąc pod uwagę ich potrzeby oraz potrzeby dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.
5. Organizowanie dla rodzin zastępczych pomocy w ramach grup wsparcia, szkoły dla rodziców i rodzin pomocowych.
6. Organizowanie superwizji dla rodzin zastępczych zawodowych.
7. Podejmowanie działań w kierunku zwiększenia liczby rodzin zastępczych – niezawodowych i zawodowych, ze szczególnym naciskiem na stworzenie rodzin zawodowych specjalistycznych oraz zastępczych zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego.
8. Nawiązywanie współpracy z instytucjami wspierającymi dziecko i rodzinę mającej na celu pozyskiwanie wolontariuszy.
9. Pomoc dzieciom umieszczonym w pieczy zastępczej oraz osobom tworzącym rodzinną pieczę zastępczą w przewyciężaniu problemów opiekuńczo – wychowawczych w związku ze sprawowaną pieczą nad małoletnimi przebywającymi pod ich opieką, poprzez organizowanie specjalistycznej pomocy psychologicznej, pedagogicznej i prawnej, w zależności od potrzeb.
10. Objęcie wsparciem usamodzielnianych wychowanków rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej, opracowanie i realizacja indywidualnych programów usamodzielnienia.
11. Organizowanie różnorodnych form aktywności wychowanków, stymulujących ich rozwój.
12. Doskonalenie zawodowe kadr w zakresie pomocy rodzinie i dziecku.

7. Planowany limit nowoutworzonych rodzin zastępczych zawodowych na lata 2018 – 2020

Lp.	Rok	Liczba rodzin
1.	2018	4
2.	2019	4
3.	2020	4

8. Cel główny i cele szczegółowe „Powiatowego programu...”.

1. <u>Cel główny:</u>		
Zapewnienie dzieciom optymalnych warunków rozwoju w instytucjonalnych i rodzinnych formach pieczy zastępczej.		
1.1 <u>Cel szczegółowy:</u> Propagowanie rodzicielstwa zastępczego jako najlepszej formy opieki nad dzieckiem pozbawionym częściowo lub całkowicie opieki rodziców biologicznych		
Działania planowane do realizacji	Wskaźniki dotyczące zakresu realizowanego zadania	Przewidziane efekty
1) Promowanie rodzinnych form pieczy zastępczej na terenie miasta Rzeszowa.	Liczba publikacji prasowych, internetowych, radiowych, spotkań, akcji promocyjnych.	Zwiększenie poziomu wiedzy i świadomości społeczności lokalnej na temat rodzinnych form pieczy zastępczej poprzez działania promujące ideę rodzicielstwa zastępczego.
2) Prowadzenie naboru i kwalifikowanie kandydatów do prowadzenia rodzinnych form pieczy zastępczej.	Liczba rozmów osobistych z osobami wyrażającymi gotowość do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. Liczba przeprowadzonych procedur kwalifikacyjnych (pozytywnych i negatywnych).	Pozyskanie wykwalifikowanych rodzin zastępczych. Nabycie przez kandydatów wiedzy dotyczącej prawidłowego wypełniania funkcji rodzica zastępczego.
3) Prowadzenie szkoleń dla kandydatów na rodziny zastępcze i osoby prowadzące rodzinne domy dziecka.	Liczba przeprowadzonych szkoleń liczba godzin oraz liczba przeszkolonych osób.	
1.2 <u>Cel szczegółowy:</u> Podniesienie jakości usług świadczonych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie na rzecz rodzinnych form pieczy zastępczej		
Działania planowane do realizacji	Wskaźniki dotyczące zakresu realizowanego zadania	Przewidziane efekty
1) Wspieranie rodzin zastępczych przez koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej.	Liczba koordynatorów. Liczba rodzin objęta wsparciem koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej.	Zapewnienie wsparcia rodzinom zastępczym funkcjonującym na terenie miasta Rzeszowa. Wyspecjalizowana kadra prowadząca pracę na rzecz dziecka i rodziny.
2) Podnoszenie kwalifikacji specjalistów pracujących na rzecz osób prowadzących	Liczba szkoleń w których uczestniczyli pracownicy.	

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie

rodzinne formy pieczy zastępczej – psychologa, pedagoga, radcy prawnego.	Liczba supervizji.	
3) Podnoszenie kwalifikacji pracowników pracujących na rzecz osób prowadzących rodzinne formy pieczy zastępczej poprzez udział w szkoleniach, supervizji.	Liczba szkoleń w których uczestniczyli pracownicy. Liczba supervizji.	
1.3 Cel szczegółowy: Systematyczne wspieranie rodzin zastępczych funkcjonujących na terenie Miasta Rzeszowa.		
Działania planowane do realizacji		Przewidziane efekty
1) Zapewnienie wsparcia osobom pełniącym funkcję rodzin zastępczych w przewidywanym problemie poprzez pomoc psychologiczną, pedagogiczną i prawną.	Liczba osób korzystających ze specjalistycznego wsparcia. Liczba udzielonych porad.	Zdobycie/poszerzenie poziomu wiedzy rodziców zastępczych na temat specyfiki sytuacji emocjonalnej, rozwoju oraz potrzeb wychowanków.
2) Organizowanie szkoleń tematycznych w celu podnoszenia umiejętności opiekuńczo-wychowawczych osób prowadzących rodzinne formy pieczy zastępczej.	Liczba zorganizowanych szkoleń podnoszących umiejętności opiekuńczo-wychowawcze rodziców zastępczych. Liczba osób biorących w nich udział.	Zapewnienie osobom prowadzącym rodzinne formy pieczy zastępczej wymiany doświadczeń poprzez organizowanie grup wsparcia. Zapewnienie rodzinom zastępczym dodatkowych świadczeń finansowych (fakultatywnych).
3) Organizowanie grup wsparcia dla osób prowadzących rodzinne formy pieczy zastępczej.	Liczba spotkań grup wsparcia. Liczba uczestników.	
4) Udzielanie świadczeń fakultatywnych dla osób prowadzących rodzinne formy pieczy zastępczej gwarantujących uzyskanie rzeczywistego wsparcia finansowego.	Kwota wydatkowanych środków na świadczenia fakultatywne. Liczba rodzin/dzieci, którym udzielono pomocy w formie świadczeń fakultatywnych.	
5) Przyznawanie dzieciom umieszczonym w rodzinach zastępczych dodatku wychowawczego.	Kwota wypłaconych świadczeń. Liczba dzieci, na które przyznano świadczenia.	
6) Integracja środowiska rodzin zastępczych.	Liczba zorganizowanych imprez integracyjnych. Liczba osób biorących w nich udział.	

1.4 Cel szczegółowy: Rozwój profesjonalnych rodzinnych form pieczy zastępczej		
Działania planowane do realizacji	Wskaźniki dotyczące zakresu realizowanego zadania	Przewidziane efekty
1) Zwiększenie liczby rodzin zastępczych zawodowych z uwzględnieniem rodzin zawodowych specjalistycznych i pełniących funkcję pogotowia rodzinnego oraz rodzinnych domów dziecka.	Liczba nowo powstałych rodzin zastępczych zawodowych i rodzinnych domów dziecka. Liczba zawartych umów. Limit rodzin zastępczych.	Zapewnienie większej liczbie dzieci opieki w zawodowych rodzinach zastępczych oraz rodzinnych domach dziecka. Zapewnienie wsparcia rodzicom zastępczym poprzez zatrudnienie osób do pomocy w sprawowaniu opieki i w pracach gospodarczych. Zapewnienie wsparcia ze strony rodzin pomocowych.
2) Zatrudnienie osób do pomocy w sprawowaniu opieki i w pracach gospodarczych zawodowym rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka.	Liczba osób zatrudnionych do pomocy w sprawowaniu opieki i pracach gospodarczych. Liczba zawartych umów. Liczba wypracowanych godzin.	
3) Zapewnienie zawodowym rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka zatrudnienia rodzin pomocowych w przypadku zaplanowanego wycieczniku lub w sytuacjach losowych.	Liczba rodzin zgłaszających zapotrzebowanie na wsparcie rodzin pomocowych. Liczba rodzin pomocowych. Liczba zawartych umów.	
1.5 Cel szczegółowy: Zapewnienie pieczy zastępczej dzieciom pozbawionym częściowo lub całkowicie opieki rodziców biologicznych w rodzinnych formach pieczy zastępczej		
Działania planowane do realizacji	Wskaźniki dotyczące zakresu realizowanego zadania	Przewidziane efekty
1) Organizowanie dla dziecka pomocy wolontariuszy.	Liczba wolontariuszy. Liczba dzieci objętych wsparciem wolontariuszy.	Poprawa sytuacji szkolnej dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej. Zwiększenie umiejętności radzenia sobie w zakresie nawiązywanych relacji społecznych, radzenia sobie w sytuacjach trudnych. Zapewnienie wsparcia psychologicznego i pedagogicznego wychowankom umieszczonym w pieczy zastępczej.
2) Organizowanie dla dziecka pomocy w formie grup socjoterapeutycznych dla wychowanków i dzieci własnych rodziców zastępczych.	Liczba grup socjoterapeutycznych. Liczba dzieci biorących w nich udział.	

3) Zapewnienie wsparcia dzieciom umieszczonym w pieczy zastępczej poprzez pomoc psychologiczną, pedagogiczną.	Liczba dzieci korzystających ze specjalistycznego wsparcia. Liczba udzielonych porad.	
4) Zgłaszanie do Ośrodka Adopcyjnego dzieci z uregulowaną sytuacją prawną w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających. Zakwalifikowanie dzieci do przysposobienia.	Liczba zgłoszonych dzieci. Liczba zakwalifikowanych dzieci. Liczba dzieci przysposobionych.	
1.6 Cel szczegółowy: Zapewnienie pieczy zastępczej dzieciom pozbawionym częściowo lub całkowicie opieki rodziców biologicznych w instytucjonalnych formach pieczy zastępczej		
Działania planowane do realizacji		
1) Organizowanie dla wychowanków zajęć socjoterapeutycznych i wyrównawczych.	Wskaźniki dotyczące zakresu realizowanego zadania Liczba zajęć socjoterapeutycznych. Liczba wychowanków biorących w nich udział. Liczba zajęć wyrównawczych. Liczba wychowanków biorących w nich udział.	Przewidziane efekty Zapewnienie przez placówki opiekuńczo-wychowawcze opieki i warunków do prawidłowego rozwoju dzieciom w nich umieszczonym. Wzrost liczby dzieci, które po uregulowaniu sytuacji prawnej zostają przysposobione. Osiągnięcie standardu liczby dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.
2) Zapewnienie dzieciom dostępu do specjalistycznej pomocy psychologicznej i pedagogicznej.	Liczba dzieci korzystających ze specjalistycznego poradnictwa. Liczba udzielonych porad.	
3) Zgłaszanie do Ośrodka Adopcyjnego dzieci z uregulowaną sytuacją prawną w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających. Zakwalifikowanie dzieci do przysposobienia.	Liczba zgłoszonych dzieci. Liczba zakwalifikowanych dzieci. Liczba dzieci przysposobionych.	
4) Utworzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych	Liczba miejsc statutowych placówki. Liczba dzieci przybywających w placówkach.	

o liczbie miejsc 14.	Działania zmierzające do zmniejszenia liczby miejsc z 30 do 14 w domu dla dzieci „Mieszko”		
1.7 Cel szczegółowy: Przygotowanie wychowanków pieczy zastępczej do usamodzielnienia.			
Działania planowane do realizacji			
Wskaźniki dotyczące zakresu realizowanego zadania		Przewidziane efekty	
Oddziaływania wychowawcze mające na celu przygotowanie wychowanków do pełnienia ról społecznych poprzez umożliwienie im pozostawania w pieczy zastępczej do zakończenia nauki, nie dłużej jednak niż do 25 roku życia.	Liczba wychowanków, którzy osiągnęli pełnoletniość. Liczba wychowanków, którzy pozostali w pieczy zastępczej po uzyskaniu pełnoletności.	Zaspokojenie wychowankom niezbędnych potrzeb i przygotowanie do pełnienia ról rodzinnych, społecznych i zawodowych.	
1.8 Cel szczegółowy: Zapewnienie pomocy i wsparcia usamodzielniającym się wychowankom pieczy zastępczej.			
Działania planowane do realizacji			
Wskaźniki dotyczące zakresu realizowanego zadania		Przewidziane efekty	
1) Opracowanie i realizacja programów usamodzielnienia pełnoletnich wychowanków przebywających w pieczy zastępczej.	Liczba realizowanych indywidualnych programów usamodzielnienia. Liczba modyfikacji indywidualnych programów usamodzielnienia.	Zapewnienie pełnoletnim wychowankom, pieczy zastępczej, poradnictwa prawnego, psychologicznego i pedagogicznego. Zapewnienie wychowankom przysługujących im świadczeń finansowych.	
2) Zapewnienie wsparcia usamodzielnianym wychowankom pieczy zastępczej w przewyciężaniu trudności poprzez pomoc psychologiczną, pedagogiczną i prawną w zakresie radzenia sobie ze stresem przedegzaminacyjnym, umiejętności uczenia się, diagnozy predyspozycji zawodowych, indywidualnych konsultacji z doradcą zawodowym, wspieranie aktywności zawodowej.	Liczba wychowanków korzystających ze specjalistycznego wsparcia. Liczba udzielonych porad.	Zabezpieczenie wychowankom potrzeb mieszkaniowych. Aktywizowanie pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej do uczestnictwa w życiu społecznym, kontynuowania nauki, podnoszenia kwalifikacji zawodowych i poszukiwania pracy.	

<p>3) Wspieranie w uzyskaniu pomocy na kontynuowanie nauki, pomocy pieniężnej na usamodzielnienie oraz pomocy rzeczowej na zagospodarowanie.</p>	<p>Liczba wychowanków korzystających z pomocy finansowej na zagospodarowanie. Liczba wychowanków korzystających z pomocy finansowej na usamodzielnienie. Liczba wychowanków korzystających z pomocy finansowej na kontynuowanie nauki.</p>
<p>4) Umożliwienie usamodzielnianym wychowankom zamieszkania w mieszkaniach chronionych. Podwyższenie standardów wyposażenia prowadzonych mieszkań chronionych.</p>	<p>Liczba wychowanków, którym udzielono pomocy w formie mieszkań chronionych. Liczba miejsc w mieszkaniach chronionych. Liczba mieszkań, w których podniesiono standard.</p>
<p>5) Przydzielanie mieszkań z zasobów miasta Rzeszowa wychowankom pieczy zastępczej.</p>	<p>Liczba wychowanków, którzy uzyskali mieszkania socjalne.</p>

9. Realizatorzy „Powiatowego programu...”.

- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie;
- Wydział Edukacji Urzędu Miasta Rzeszowa oraz podległe placówki oświatowe;
- kuratorzy sądowi;
- organizacje pozarządowe;
- placówki opiekuńczo-wychowawcze;
- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna;
- Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Oddział Ośrodek Adopcyjny.

10. Źródła finansowania.

- budżet samorządowy;
- środki z budżetu państwa;
- środki organizacji pozarządowych;
- środki Unii Europejskiej;
- inne.

11. Ewaluacja i monitoring realizacji „Powiatowego programu...”.

Monitorowanie „*Powiatowego programu rozwoju pieczy zastępczej na lata 2018–2020*” będzie polegało na analizie danych dotyczących zrealizowanych zadań przewidzianych w programie, pozyskiwanych przez koordynatora „*Powiatowego programu*” – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie od realizatorów programu – w celu dokonania oceny poziomu realizacji celów.

„*Powiatowy program...*” ma charakter otwarty i będzie podlegał ewaluacji w zależności od pojawiających się potrzeb i możliwości.